

Nr. 1 - 2008

ANytt

AFGHANISTAN

- **20 år siden tragedien:
Drept av landmine**
- **Klasebomber blir forbudt**
- **Kambakhsh-saken:
Ytringsfrihet på prøve**

Ny tragedie – 20 år etter tragedien

Badakhshan er verdt en kamp

Innhold

- 4 "Svalene i Kabul"
- 5 Dinosaurernes tid
- 6 Fredsundervisning i Afghanistan
- 9 Klasevåpenavtale
- 12 Astrid Morken og Saifurrahman
- 17 Ytringsfrihet og Kambakhsh
- 21 Jordmorskolen i Jalalabad

ANytt utgis av
Afghanistankomiteén i Norge
Osterhausgt. 27, 0183 Oslo
Tlf: 22 98 93 15
www.afghanistan.no

Redaktør
Terje Skaufjord

Redaksjon
Mujtaba Mastoor
Terje Skaufjord
Bjarne Robberstad Johnsen

ANytt utgis med støtte fra
NORAD, i samarbeid med
Afghansk Ungdomsforening,
redaksjonskomite@auu.no

Abonnér på ANytt
Abonnement bestilles hos AiN

Utforming
Arne Gustafson
agustaf@online.no

Forsiden
Astrid Morken viser bilder fra
reise i Afghanistan.
Foto: Adresseavisen
Saifurrahman (innfeldt)
Foto: Matiullah

Drapet på Carsten Thomassen 14. januar i år var en forferdelig tragedie. Tapet for familien og de nærmeste er selvsagt det viktigste å peke på. For Afghanistan-venner er det imidlertid også viktig å trekke fram at Carsten Thomassens dekning av Afghanistan i Dagbladet var grundig, innsiktsfull og på parti med de mange såkalte "vanlige afghanere". I hans reportasjer fra landet var elitene og det internasjonale miljøet langt unna og situasjonen og livet til hverdagsmenneskene var hans agenda. Hans mange reportasjer bærer vitnesbyrd om det. I de skarpe kommentarene var derimot de nevnte størrelser til stede.

I så måte hadde Carsten Thomassen mye til felles med Astrid Morken. Også hun var opptatt av hva krigen påførte vanlige mennesker. Hennes prosjekt i juli 1988 som førte til hennes og stabssjef Saifurrahmans tragiske død, var å reise til et område hvor det relativt nylig hadde vært krigshandlinger. Hun ville finne ut av hva som hadde skjedd. Mange ugjerninger og massakrer i Afghanistan ble og blir avdekket nettopp ved at journalister drar til åstedet, tar bilder og intervjuer gjenlevende, selv om det skjer lenge etter udåden. I lys av den sovjetiske tilbaketrekkingen noen måneder før, var det ikke lenger like "spennende" å avdekke krigsforbrytelser i Afghanistan blant mange journalister. Forhandlingene og uenigheten mellom mujahedin-partiene i eksil i Peshawar sto mer i fokus. Men Astrid og Saifurrahman dro.

De ble drept med nesten 20 års mellomrom. Det sier noe om varigheten på den afghanske tragedien, som langt fra ser ut til å ha tatt slutt ennå. Afghanistan trenger kanskje mer enn noen gang norske og utenlandske journalister som kan skrive fra samme perspektiv som Astrid og Carsten.

Terje Skaufjord

Anført av Per Hornfelt, mangeårig aktivist og tidligere leder for Afghanistankomiteen, og den unge skotten John Hayward, lanserte AiN i 1992 flere prosjekter i den nordøstlige provinsen Badakhshan. Den avsidesliggende provinsen ble valgt av flere grunner. Her traff man de fattigste av de fattige, selv beskjeden satsing på å utnytte vannressursene, på tiltak for å bekjempe erosjon gav resultater. Her tørstet barn, også jenter, etter å få gå på skole, og foreldrene støttet dem.

Badakhshans "feil" har hele tiden vært at provinsen er "for langt unna", i vintersesongen utilgjengelig etter at snøen stengte passasjen gjennom Hindukush-fjellene. Transportkostnadene ble store. Resultat: de fleste organisasjonene holdt seg unna. For hver NGO som har etablert seg i Badakhshan i disse årene, kan man regne opp hundretalls i lett tilgjengelige områder nær Pakistans grenser (tidligere) og Kabul (nå).

Men Afghanistankomiteen valgte å satse, i likhet med britiske Afghan Aid. Å nå fram til de fattigste, dekke både det kortsiktige behovet for nødhjelp og det langsiktige: bærekraftig utvikling. Ingeniørkunststykket som veien mellom Faizabad og Keshim, er ett eksempel, planteskolen og frukt-tre-réetableringen i Keshim et annet. Men her er mye mer som må og kan gjøres.

Men det kan bli vanskelig. Utenriksdepartementet har kuttet ut Badakhshan. Det er ikke innenfor det geografiske området UD vil prioritere framover. Dette er ikke noe nytt, men inntil i år har departementet nølende gitt etter. AiN har fått høre mye fra UD-hold opp gjennom årene: I starten kviet UD seg for å støtte Badakhshan fordi fattigdommen og nøden var av historisk karakter og ikke skyldtes krigen. Det var ikke gjenoppbygging. Dessuten ble det dyrket opium der, transportutgifter og problemer med evaluering og reising til og fra var også på den negative siden.

Badakhshan har sjelden eller aldri vært satsingsområde for noen. Det er kanskje noe av grunnen til den ekstreme fattigdommen? Og en hovedgrunn til at AiN må få penger til å satse der fortsatt, av Utenriksdepartementet, og andre donorer. FNs nye talsperson Kai Eide har heldigvis ytret seg annerledes enn UD. Stå på. Kampen er ikke tapt.

Terje Skaufjord

Totalt kr. 69.161 ble samlet inn.

Rekordsum fra Vinderen skole

Vennskapsskoledagene 2008 gikk av stabelen på Vinderen skole i Oslo 5.–7. mai.

Vinderen skole har vært vennskapsskole med Gul-Dara skole utenfor Kabul siden 2007. Skolen formelig sydet av kreativitet og innsatsvilje – under markedsdagen der totalt kroner 69 161 ble samlet inn.

Sykkelvask, ansiktsmaling, utlodning, dans og salg av afghansk mat. Det sto ikke på fristelser da elevene ved Vinderen arrangerte åpen skole for foreldre og nærmiljø 7. mai. Pengene som ble samlet inn går til vennskapsskolen i Afghanistan og AiNs utdanningsprogram. □

750 millioner i sivil bistand

Norge trapper opp den sivile bistanden til Afghanistan til 750 millioner kroner i år, ifølge utenriksminister Jonas Gahr Støre (Ap). Støre skal på den internasjonale givkonferansen for Afghanistan i Paris onsdag, og opplyse at Norge tar sikte på å gi like mye de neste fem årene.

– Sammen med de andre nordiske landene har vi etablert en handlingsplan for å samordne vår innsats i Afghanistan. Vi vil prioritere arbeidet for bedre styresett som strategi for å bekjempe korrupsjon, sier Støre til Aftenposten.

Sammen med Sudan og de palestinske områdene er Afghanistan nå den viktigste mottakeren av norsk utviklingsbistand, ifølge utenriksministeren.

– Målet er at afghanerne kan settes i stand til å styre Afghanistan. Til det trengs sikkerhet, et politisk system som fungerer og vellykket sosial og økonomisk utvikling, sier Støre.

Den afghanske regjeringen vil i Paris legge fram en femårig utviklingsplan og be om 50 milliarder dollar (250 milliarder kroner) for å få den gjennomført.

(NTB)

Norge i krig og følger for Afghanistankomiteen

Til AiNs landsmøte var det levert inn følgende forslag som fikk tilslutning:

Situasjonen etter at Norge ble en aktiv krigførende part i Afghanistan har vært diskutert mye i Afghanistankomiteen de siste årene. Men ingen klare konklusjoner eller retningslinjer har kommet ut av det. For AiN som ble stiftet som solidaritetskomité med det ene mål å kjempe for at okkupasenten Sovjetunionen skulle tvinges ut, (vedtektene ble endret siden), bør det faktum at krigførende makter på ny dreper afghanske sivile veie særlig tungt.

At det i Norge for tiden ikke er spesielt populært å være kritisk til norsk militær innsats når norske soldater risikerer å bli drept i striden, kan ikke forhindre oss fra å diskutere denne saken grundig. Målet for diskusjonen må være å komme fram til en plattform som

er klarere i forhold til krigsdeltakelse, begrepet solidaritet og komiteens framtid som en organisasjon tuftet på krigsmotstand og krav om fred og gjenoppbygging.

Landsmøtet gikk inn for at forslagsstilleren utarbeidet et debattforslag med 3–4 hovedpunkter, og at dette gikk ut til en bred diskusjon i organisasjonen, hvor alle kunne delta. Ut fra innlegg og respons vil så AiN utarbeide et forslag til et kommende landsstyremøte.

Strategisk plan

Det ble i denne forbindelse minnet om at AiNs strategiske plan utløper i 2010. Arbeidet med den nye vil være i gang i 2009, og slike grunnleggende spørsmål vil også måtte bli en del av den diskusjonen.

Forslagsstiller var Terje Skaufjord

Ny styreleder

Afghanistankomiteen hadde landsmøte 31. juni. Som ny styreleder for kommende periode ble valgt Tonje Merete Viken. Nestleder er Elisabet Eikås.

Sentralt på landsmøtet sto økonomien. AiN har vært gjennom et år med solid opprydning, og nedbetaling av tidligere gjeld. Selv om komiteens portefølje i Afghanistan har økt, kommer ikke det AiN i Norge til gode, siden pengene

betales direkte fra ambassaden i Kabul. Likevel har AiN fått et driftstilskudd fra Utenriksdepartementet og drift av virksomheten i Norge finansieres også av andre prosjekter, som Fokus.

Blomster vanket til avtroppende styreleder Eva Søvre og styremedlem Kari Solås Paulsen.

Sandra Petersen vil overta som daglig leder når Liv Kjøseth snart går ut i permisjon. □

Farida Ahmadi TAUSE SKRIK

En sterk og viktig bok om minoritetskvinnens liv i Norge i dag. Mange innvandrerkvinnens hverdag er preget av isolasjon, eksklusjon, ydmykelse – og store helseproblemer. Afghanske Farida Ahmadi ser nærmere på hvordan minoritetskvinner som tilhører den sosiale underklassen i vårt velferdssamfunn, faktisk lever.

«Overbevisende om hvordan sosial og økonomisk fattigdom utradrer enhver mulighet til frie valg av livsvei.» Karin Sveen, *Klassekampen*

Kr 298,-

pax

Svalene i Kabul

[BOKANMELDELSE]

***Svalene i Kabul* er en intens beretning om to ektepar, hvis veier krysser hverandre i Kabul under Taliban. En liten, fortettet og velskrevet fortelling som handler om mennesker i et land herjet av krig og hvor fundamentalistene har makten.**

Av BJARNE J. ROBBERSTAD

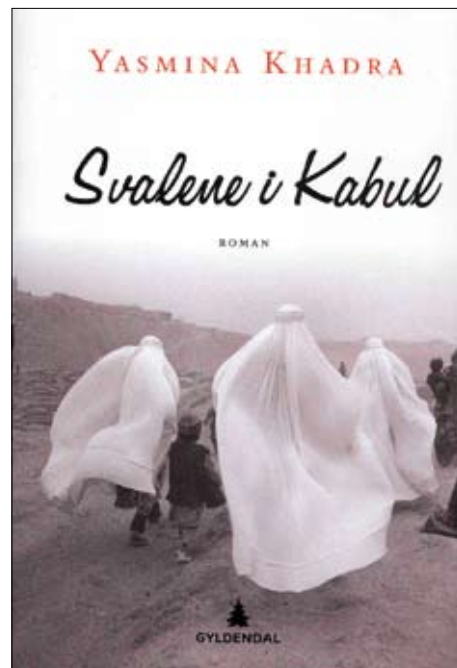
Mohamed Moulessehoul er en algerisk tidligere yrkesmilitær og nåværende forfatter som skriver under pseudonymet Yasmina Khadra. Hans siste roman, *Svalene i Kabul*, er tematisk knyttet opp til en av hans tidligere bøker, *Etter attentatet*, som også er utgitt på norsk. Khadra, for å kalle ham ved pseudonym, har uttalt at han ønsker å beskrive livet i muslimske land og bygge ned en de-andre-oppfatning hos et vestlig publikum.

Handlingen i *Svalene i Kabul* er satt til Taliban-tiden. De sentrale skikkelsene er to ektepar, det første et utdannet og radikalt par, det andre en fangevokter som jobber for Taliban og hans døende kone. Tidlig i romanen overrasker den første av mennene seg selv, i det han deltar under steiningen av en kvinne. Det er en sterk scene. Vi følger mannens perspektiv i det han lar seg rive med i handlinger han vet er moralsk forkastelige. Etterpå kan han verken forklare det for seg selv eller rettferdiggjøre det. Han er sjokkert over hvor dypt han har sunket og velger å betro seg til sin kone, noe han straks angreir. Betroelsen gjør situasjonen bare verre.

Hva som har ført mannen ut av balanse, forstår man gjennom den videre lesningen. Han og hans kone er velutdannede mennesker som føler seg undertrykte i det Talibanstyrte Kabul. Det er det daglige presset som får frem det verste i ham, når han i et svakt øyeblikk slipper taket og lar seg flyte med strømmen.

Som politisk roman er det kanskje en svakhet ved *Svalene i Kabul* at den er satt til Taliban-tiden. Å eksponere Talibans grusomheter er ingen litterær nyhet. Khaled Hosseini har allerede gjort det i to bøker som ligger på bestselgerlister verden over. *Svalene i Kabul* er imidlertid mer subtil i forhold til det politiske. En av forfatterintensjonene til Khadra er å få frem menneskene der de befinner seg i et politisk vanskelig landskap, hvordan livet påvirker dem til å handle slik de gjør.

Khadra har uttalt at han ikke har noen spesiell kjennskap til Afghanistan og ikke personlig har opplevd Kabul under Taliban. Fortellingen virker likevel nokså troverdig til å begynne med. Man kan dessuten kjenne seg igjen i denne følelsen av å bli presset av samfunnet inn i en bestemt retning uten at man nødvendigvis har levd under Talibans styre. Etter hvert som historien strammes inn, blir den imidlertid svulstigere. Måten intrigen fortettes på, i det parenes veier krysses, er elegant. Men den fjerner seg litt fra den interessante hverdagslige vinklingen på Taliban-tiden, når konfliktene tilspisses og får en nærmest episk ondt-godt-dimensjon. I stedet for å veies mot daglige dilemmaer, veies Talibans makt til slutt mot en absolutt godhet, representert ved en av kvinnene

Yasmina Khadra
Svalene i Kabul
Gyldendal, 2008
Innb., 188 s.

som er villig til å gå i døden for sin neste. Men det er de enkle dilemmaene som har den sterkeste effekten. Når romanen makter å skildre hvordan de ytre omgivelsene påvirker de enkelte menneskenes psyke, blir man virkelig dratt med. Den store distansen, mellom leseren og livet under et fundamentalistisk styre i et fjernt land, forsvinner. Her når Khadra sitt uttalte mål. □

Handlingen i *Svalene i Kabul* er satt til Taliban-tiden.

De sentrale skikkelsene er to ektepar, det første et utdannet og radikalt par, det andre en fangevokter som jobber for Taliban og hans døende kone.

Dinosaurenes tid i Afghanistan

AV MASI SIKANDARI

Afghanistan har vært hjem til mange kjente personer gjennom historien. Jeg kan nevne Avicenna, Rabia Balkhi, Maulana Jalaludin osv. Verk som slike vitenskapsmenn og forfattere har etterlatt seg, vitner om at Afghanistan en gang har vært utviklingens sentrum. Ariana, eller dagens Afghanistan, har vært et senter for kultur og vitenskap, der mange mennesker var utdannet og hadde sine rettigheter. Afghanere er også kjent for tapperhet, mot og gjestfrihet.

Jeg husker veldig godt da bestefaren min fortalte meg hvordan menn og kvinner kjempet for å knuse den britiske overmakten. Det var britenes invasjonen og forbrytelser i Afghanistan som førte til oppdagelsen av et nytt fenomen blant afghanske kvinner. Etter massevoldtekt og menneskehandel måtte afghanske kvinner ta på seg det som i dag er kjent som burka. De brukte burka for å skjule sin skjønnhet for å unngå å bli voldtatt av britiske soldater. De kjempet side om side med mennene sine for å beskytte sin ære og sitt land.

Tiden gikk. Den britiske supermakten ble knust og jaget til India, men burka ble fortsatt brukt. Enkelte afghanske soldater bosatte seg i deler av India der de ble kjent med den indiske kulturen der kvinner var den mest nedvurderte gruppen i samfunnet. Afghanerne ble inspirert av denne kulturen og den ble også innført i Afghanistan særlig i sør, som var nærmest til India. Dermed ble kvinnens status nedvurdert mer og mer, og snart var burka en nødvendighet for å skjule ansiktet til og med fra slektninger, naboer og ukjente. Den britiske invasjonen viste seg å ikke bare være et angrep mot den afghanske nasjonen men også på dens historie, kultur og frihet.

Etter det gikk Afghanistan inn i relativt dårligere tider, folk fant nye måter å beskytte kvinnenens ære på særlig etter den umenneskelige invasjonen fra Sovjetunionen. Kidnapping og voldtekt av kvinner var en vanlig sak for russerne. Mens afghanere på den ene siden prøvde å beskytte kvinner og barn, ble de på den andre side presset av okkupasjonsmakten i Afghanistan til prostitusjon. Blant dem fikk enkelte ingen annen underholdning enn å tvinge kvinner og barn til dans (som i moderne språk kalles stripping) og sex, særlig med små gutter (pedofili) som er totalt forbudt både i islam og den afghanske grunnloven.

Mine mange eldre og utdannete informanter påstår at pedofili var ganske vanlig i gamle dager, og det ble gjort i åpent lys særlig på store festdager og nasjonal dager. Små gutter ble tvunget til å ta på seg jenteklær, sminke og til å danse. Ofte endte det med sexovergrep.

Eksisterer fortsatt

Dessverre er dette et fenomen som fortsatt eksisterer i dagens Afghanistan. Det viktigste er å finne ut hvem er det som står bak alt dette? Og ikke minst, hvordan er dette mulig i et land med en statsreligion og en grunnlov som er sterkt i mot dette? Sannheten er at all prostitusjon og salg av sex i Afghanistan drives av en farlig mafiagjeng som står bak både folkemord og krigsforbrytelser i landet. Det er ikke det at regjering ikke vil gjøre noe. Sannheten er at de kan ikke gjøre noe i det hele tatt. Selv om de fleste i Afghanistan vet hvem står bak slike umenneskelige forbrytelser, så kan ingen gjøre noe. Årsaken til det er at dagens Afghanistan er basert på den sterkeste rett. De sterkeste og rikeste, og ikke minst de som sitter i viktige posisjoner i Afghanistan kan bestemme, styre og kontrollere alt som skjer i landet. Dette handler ikke bare om hvem som har den sterkeste maktposisjonen i Afghanistan men også hvem som får mest utbytte av slike forbrytelser.

Prostitusjonsmarkedet er dessverre veldig stort i Afghanistan. Det rammer folk i alle aldrer. Når en kvinne med fire eller fem barn ikke kan mette sine barn ved å tigge på gata, og ikke kan finne jobb, så tvinges hun og hennes barn lett ut i prostitusjonsmarkedet. Virksomheten skjer åpenlyst i hjertet av Kabul. Etter min mening kan ikke de som selger og kjøper menneskekjøtt være mennesker. Dagens Afghanistan er sentrum for forbrytelser, et sted der sultne dinosaurer er tørste etter menneskeblod og -kjøtt.

Spørsmålet er hvor langt skal dette gå, hvor lenge skal menneskene lide, hvordan kan vi bekjempe slik kriminalitet? Svaret på slike spørsmål er en sterk regjering med et ærlig statsoverhode som ikke er opptatt av sin egen lomme og ser gjennom fingrene på menneskesalg, men kjemper med alt han har for å utrydde dinosaurene fra Afghanistan. □

Masi Sikandari er student og opptatt av sosiale spørsmål i dagens Afghanistan.

Et annet Europa er mulig!

Fra 17. til 21. september arrangeres European Social Forum i Malmö i Sverige. Afghanistan er et tema som går igjen i flere arrangementer.

SAK, den svenske Afghanistankommittén, arrangerer seminaret "*Drugbarons, warfiances and escape from reality*".

SAK ønsker en diskusjon om narkotikaproduksjon- og bruk. Afghanistan er verdens største produsent av opium og heroin.

Hvordan influerer dette på resten av verden? Hva kan vi gjøre med det? Vi kan stanse å forbruke det, eller vi kan hjelpe bøndene i Afghanistan å bli mindre avhengig av narkotika-businessen. Hvordan takle problemet på en konstruktiv måte?

Mot krigen

Under overskriften *Global solidaritet, mot krig! Ta hem trupperna från Afghanistan!* arrangerer **Foreningen Afghanistansolidaritet (FAS)** et seminar. Foreløpig seminarartekst: Vi tänker oss att under dagen belysa vad "fredsbevarande" faktiskt innebär i Afghanistan, ta upp mediarapporteringen och

bristen på debatt om krigsdeltagandet samt utbyta erfarenheter av arbetet mot krigsdeltagandet och tillsammans diskutera hur arbetet för att få hem trupperna kan fortsätta. Block 1 – Vilket krig är det vi deltar i? Hur ser "fredsbevarandet" ut i Afghanistan? Block 2 – Mediaskugga och tortyr. Vad händer med demokratin och media, när vi är indragna i väpnad konflikt/krig? Block 3 – Hur arbetar vi för att få hem trupperna från Afghanistan? Hur samarbetar vi? (Olika förutsättningar, olika traditioner, olika svar.)

Den tyske **Bundesausschuss Friedensratschlag** står for et lignende arrangement under seminartittelen *Troops Out!* Målet er alliansebygging for aksjoner og kampanjer. Bygge et Europa med rettferdighet, fred, solidaritet – mot krig, militarisme og okkupasjoner.

Global Peace and Justice Organisation har et seminar under tittelen: *End the occupation of Iraq and Afghanistan*. Stopp krigen-grupper i Danmark, Hellas, Storbritannia og Italia står bak. □

For hele programmet, gå inn på <http://www.esf2008.org/>

Fredsundervisning i Afghanistan

– *Freden må byggjast frå grasrota for å vere berekraftig*

AV ELISABET EIKÅS

Korleis fortonar kvardagslivet til ein afghanar seg? Kva moglegheiter har dei til å påverke si eiga framtid? Korleis kan ein jobbe mot eit fredelegare samfunn i eit land så prega av krig og konflikt som Afghanistan er? Dette var nokre av spørsmåla som var med når Norsk Fredssenter arrangerte besøksreise til Afghanistan 28. oktober – 13. november 2007. Vårt ankerpunkt for å finne ut meir om dette, var SDO – Sanayee Development Organisation.

Fredsundervisning for grasrota

Dagleg leiar i SDO, Mr Dalili seier *“freden må byggast frå grasrota for å bli berekraftig”*, og i tillegg til spesifikke fredsbyggingsprogram dei driv, er fredsundervisning ein viktig komponent i deira arbeid både innan utvikling av det sivile samfunnet, og i undervisningsprogram. Eit av fredsbyggingsprogramma vi blei invitert til, var ein kvinneleg *freds-shura** i Paghman. Ein gong i veka møtast eit tjuetals kvinner for å diskutere og lære meir om korleis dei kan medverke til ein fredelegare sameksistens i lokalsamfunnet. Den dagen vi sat saman med kvinnene, diskuterte dei kvinner sine rettar. Deltakarane var ivrige i å liste opp kva rettar dei meiner å ha, og la vekt på at det er rettar dei har i kraft av å vere afghanske og muslimske kvinner. Men fleire av rettane kvinnene meiner dei har, er det få kvinner i Afghanistan som får oppfylt. Dette gjeld blant anna rett til å studere, rett til egne finansar, rett til å ytre seg fritt og rett til å bli respektert. For å forandre dette, konkluderar kvinnene at dei lyt krevje desse rettane, rettane kjem ikkje av seg sjølv!

Tilretteleggaren Massouda fortalde oss at dei kvinnelege deltakarane var plukka ut på grunnlag av deira posisjon i lokalsamfunnet; det var lærarar, kvinner i store familiar og nokon yngre jenter med framtidsvisjonar om høgare utdanning. For at ein freds-shura skal få innverknad i lokalsamfunnet, er det viktig at dei eldre, lokale politikarar og andre med høg status er inkludert i førebuingane, og har ein forståing for kva ein freds-shura

kan medverke til. Denne forankringa er på mange måtar suksesskriteriet for om ein shura fungerer eller ikkje. Er shuraen godt forankra, blir det lettare for kvinnene å vidareformidle kunnskapen dei tileigner seg. Det er dei positive verknadane i lokalsamfunnet gjennom redusering av konflikhtar og betre sameksistens mellom ulike grupper, som er grunnlaget for vidareføring av shuraer av denne typen. Let resultatet i lokalsamfunnet vente på seg, løyser shuraen seg naturleg opp. Shuraen i Paghman har eksistert i godt over to år, kvinnene der meiner sjølv dei har gode resultat. Fleire fortel om hendingar der dei har medverka til å redusere eller løyse konflikhtar. Og fleire fortel om sine menn som i starten var noko skeptisk til at kvinnene skulle delta i shuraen, men når menna ser kva kvinnene har fått til, blir kvinnene no oppmuntra til å gå på møta og dei blir spurt til råds i fleire saker enn tidlegare.

Engasjement

Engasjementet vi opplevde hos kvinnene i Paghman då dei livleg diskuterte rettane dei har, var noko som gjekk igjen på dei fleste prosjekta vi besøkte. Dette vere seg hos jentene på sykurs i Kabul som stolt viste fram sin produksjon eller på alfabetiseringskurs hos ein storfamilie i Kalakhan der både bestemor på 70 og barnebarnet på 10 ivrig rekte opp handa for å svare på læraren sine spørsmål. Eit engasjement som inneheld både nysgjerrigskap og stor læringsvilje i

Fredsundervisning i Afghanistan: SDO gjev fredsundervisning for unge jenter i Farza. Foto: Sofie Changezi

Fredsundervisning i Afghanistan: Deltakarane på reisa ved Quargah, f.v. Elisabet Eikås, Somaye Darvishi og Sofie Changezi. Foto: Sharif Tarin

tillegg til eit ønskje om å kunne medverke, både for seg sjølv, familien og det vidare samfunnet. Eit engasjement som eksisterer til tross for store utfordringar og som samstundes minner oss på at om ein har lite, skal det også lite til for å gjere situasjonen betre. Ei jente på alfabetiseringskurset i Farza viste dette så tydeleg. Ho sat bakarst i hjørnet i det vesle mur-rommet med veslebror sin på armen. Etter at læraren hadde introdusert oss, tok ho umiddelbart

Min reise til Afghanistan

– Jeg fikk kjenne meg selv bedre

ordet, ønske oss velkommen og lurte på om vi hadde spørsmål. Litt forjamsa over hennar direkte og åpne tale, spurde vi om kva som var det beste med å delta på dette kurset. Svaret kom kontant: "Før var eg så sjenert at eg gøymde meg bak burkaen og nesten ikkje torde å prate med folk, men no, no pratar eg nesten med alle og eg passsar på å seie mi meining!"

Eit komplekst land med store motsetnader

I etterkant av reisa er det dei store motsetnadane vi opplevde som sit sterkast i. Til dømes jentene på alfabetiseringskurs som er i fyr og flamme fordi dei no kan lese overskrifter i avisa, og som drøymmer om å gå på universitetet og bli legar. Men om ein månad er kurset over, og vegen til den nærmaste offentlege skulen er for lang til at dei får lov å reise. Eller køyreturane gjennom delar av Kabul der store marmorpalass blir bygd som bustadar, samstundes som det går gateborn og sel tyggis og sigarettar utanfor dei høge gjerdene. Og legane som jobbar i internasjonale organisasjonar som administratorar fordi lønningane i det offentlege helsevesenet er for låge, i eit land det behovet for kvalifisert helsepersonell er skrikande.

Op etter desse observasjonane, tankane om kvifor det er slik? Kvifor er ikkje desse utfordringane løyst? Men også forholdsvis korte opphald i Kabul gjev ein innblikk i at enkle løysingar ikkje alltid er så enkle å finne. Sofie uttrykte det slik då vi var tilbake i Noreg: "Alle snakker om at allting er så komplekst i Afghanistan, men av og til blir en litt naiv og tenker at det må være enklere måter å se ting på. Å være der selv gjorde til at jeg forstod mer, og har fått mer respekt og forståelse for denne kompleksiteten. Alt henger sammen, drar man i en tråd kommer det 20 nye!"

*) Shura – tradisjonell rådsforsamling av de eldste og mest innflytelsesrike menn, vanligvis fra landsbynivå til distriktsnivå. (red.)

AV MEDISINSTUDENT SOMAYE DARVISHI

Reisen til fedrelandet mitt Afghanistan, betydde enormt for meg. Jeg fikk kjenne meg selv bedre og hvor jeg egentlig kommer fra. Min mors og fars hjemland er ikke mitt fødeland og landet jeg vokste opp i, men allikevel kaller jeg det for mitt hjemland. For det er akkurat der jeg føler meg hjemme.

Jeg hadde hørt mye om Afghanistan, både gjennom media og kjente. Jeg hadde et helt annet bilde av det krigsherjede landet i tankene. Men heldigvis var mitt eget bilde mye verre enn det realitetsbilde jeg fikk gjennom denne reisen. Jeg så et ødelagt land i ferd med å spire igjen, jeg så håp og optimisme. Det var utrolig imponerende å se folk så aktive, modige, sterke og ikke minst håpfulle tross alt som har skjedd i alle disse årene med krig og elendighet. De hadde mistet sine kjære, de hadde mistet sine hjem, men de hadde ikke mistet håpet.

Kabul Medical University (KMU)

Som medisinstudent fra Oslo var det veldig spennende for meg å finne ut mer om hvordan medisinstudentene i Kabul opplevde sin hverdag og utfordringer de var utsatt for i sin yrkesutdanning som lege. Og ikke minst finne ut om muligheten til utveksling og turnustjenester i Afghanistan.

På det medisinske fakultetet i Kabul fikk jeg besøke Prof. Dr. Shirinaqa Zarif (Academic Vice Chancellor Affair ved Kabul Medical University). Vi fikk snakke blant annet om utdanningssystemet og pensumet de bruker nå for tiden. Han fortalte at det meste var preget av det franske utdanningssystemet siden KMU har hatt en god samarbeid med dem i det siste. Han nevnte også at de har begynt med samme studiepoeng-systemet som vi har i Norge. Medisinstudiet i Kabul tar sju år inkludert ett år turnus, nesten som her i Norge. Han snakket også om opptak til medisinstudiet. Alle må ta Kunkur-testen, en opptaksprøve etter videregående skole for å komme inn på høyere utdanning. Tidligere fikk alle med poengsum over et bestemt poenggrense komme inn på medisinstudiet,

Somaye Darvishi framfor Kabul Medisinske Fakultet. Foto: Elisabet Eikås

men siden tallet på legestudenter stadig er økende, måtte de sette et øvre tak for antall studenter til medisinstudiet.

Jeg fikk videre en omvisning på fakultetet. På forelesningssalene satt jentene og guttene atskilt, på hver sin side av salen. Her ble det brukt powerpoint-presentasjoner i timene og forelesningen foregikk på dari, men det ble brukt latinske og engelske ord og uttrykk. Jeg fikk også besøke et kjemilaboratorium. Det hadde ikke vært i aktivitet de siste dagene pga. mangel på kjemikalier. Legestudentene hadde ingen disseksjon i løpet av studiet, noe som var veldig overraskende for meg. Disseksjon er en viktig del av

medisinstudiet her i Norge. Grunnen til at de ikke kunne dissekere, var at Taliban i sin tid forbød disseksjon og stengte det anatomiske instituttet, som fortsatt ikke er gjenåpnet.

Unik sjanse til å se med egne øyne

På Khair-Khana Hospital, som er et offentlig sykehus, fikk jeg besøke Dr. Fazel Ahmad (Director of Khair-Khana Hospital). Sykehuset ligger i et område hvor ca. 1/4 av Kabuls befolkning er bosatt. Alle sykehus tjenester inkludert laboratorietjenester og medisiner er gratis for alle i følge Afghanistans grunnlov. Dermed er pasienttallet ganske høyt og øker stadig, siden folk er fattige og ikke har råd til private sykehus.

Khair-Khana Hospital har i alt 200 senger fordelt på medisinsk avdeling, pediatri, gynekologi og operasjon. Sykehuset har ca. 50 leger og 50 sykepleiere, hvor nesten halvparten er kvinnelige leger og sykepleiere.

Etter å ha snakket med Dr. Ahmad fikk jeg besøke forskjellige avdelinger. Først gikk jeg på gynekologisk avdeling, hvor kun kvinner kunne få lov til å gå inn og bare kvinnelige leger og sykepleiere jobbet der. Der traff jeg en kvinnelig lege som hadde tatt medisinstudiet i Russland og nå var tilbake i Afghanistan. Hun viste meg fødeavdelingen, hvor det ble født over 30 barn i døgnet. Fødeavdelingen bestod av noen små, mørke rom hvor de bare hadde hengt opp gardiner ved inngangen til rommene.

Jeg fikk også besøke operasjonsavdelingen. Operasjonssalen bestod av en gammel vask, en seng, et redskapskap hvor det ene vinduet var knust, en vanlig stål lampe i stedet for operasjonslys og et par gamle maskiner, hvor noen av dem ikke virket.

Poliklinikken bestod av en lang og skitventekorridor full av pasienter som ventet på sin tur i ulike avdelinger. Jeg gikk innom vaksinasjonsrommet hvor både barn og voksne fikk tilbud om vaksinasjon. Alle kvinner mellom 15 og 45 år gamle fikk TT-vaksine som er en vaksine mot stivkrampe. Og alle barn mellom 0 til 18 mnd. fikk BCG, polio, hepatitt B, og meslingvaksine. I tillegg fikk alle barn mellom 6 og 23 måneder vitamin A-tilskudd. Dette er viktig for vekst

og differensiering av celler, og mangel fører til økt prevalens av infeksjon og død. Dette tiltaket er ment til å redusere barnedødeligheten i Afghanistan.

Jeg gikk også innom tannhelsetjenester og laboratorium, hvor jeg kunne se en del maskiner som var satt til side og ikke virket. Det var gamle maskiner som hospitalet hadde fått i hjelp fra vestlige land, og som var så gamle at de ikke virket i det hele tatt eller hadde stoppet å virke etter en kort periode. Disse maskinene var bl.a. gamle røntgenmaskiner som er gått ut av bruk i Norge for lenge siden.

Det gjorde et sterkt inntrykk å besøke dette sykehuset. Et stort sykehus som ligger

Operasjonssal på Khair-Khana sjukehuset. Foto: Somaye Darvishi

Norsk Fredssenter og Afghanistan

Norsk Fredssenter har jobba med afghansk ungdom busett i Noreg sidan 2001 med hovudfokus på fredsundervisning. Sidan 2003 har Norsk Fredssenter arrangert fire besøksreiser til Afghanistan for unge afghanarar busett i Noreg. Besøksreisene har hatt to hovudfokus: 1) få meir kjennskap til fredsundervisning i ein afghansk kontekst og 2) gje deltakarane moglegheit til å vurdere korleis dei med sin kompetanse kan bidra til rekonstruksjon av heimlandet. Norsk Fredssenter har vore i kontakt med SDO sidan sommaren 2006 då vi besøkte fleire av deira prosjekt i Kabul. I august 2007 var også to tilsette ved SDO gjestar hos Norsk Fredssenter i samband med konferansen "Noreg i Krig" og seminar for afghansk ungdom i Noreg.

i hovedstaden av landet, med så dyktige helsepersonell, og så mange pasienter hver dag, burde se annerledes ut. Dårlig økonomi og fattigdom var ett av de hovedproblemene, ikke bare på dette sykehuset, men overalt i landet.

I de få dagene jeg var i Kabul traff jeg mange leger som ikke jobbet som leger, pga. dårlig betaling. De måtte velge å glemme sitt yrke og jobbe med noe annet for å forsørge sine familier. Det er svært beklagelig at man ikke har noe annet valg enn å sette økonomiske problemer over sin profesjonalitet, særlig i et land som Afghanistan hvor det er stort behov for utdannede og profesjonelle yrkesgrupper.

I løpet av denne reisen opplevde jeg masse, både vonde og gode opplevelser som er svært rørende for meg. Fra mindreårige gatetiggere og de dårlige sykehus tilstandene til håpefulle og engasjerte mennesker som strevde så hardt til å få livet i gang etter en lang periode med bare mørke, blod og tap.

Jeg er veldig glad for at jeg har vært så heldig og fått denne unike sjansen til å se alt dette med mine egne øyne. Å se virkeligheten selv og å se det gjennom andre er aldri det samme.

Til slutt vil jeg takke Norsk Fredssenter som virkelig gjorde min drøm om å besøke hjemlandet mitt, noe som skapte et stort håp inni meg om Afghanistans fremtid. □

Dublin-konferansen et viktig skritt mot klasevåpen-forbud

30. mai kom 109 land i Dublin til enighet om en tekst som, trass i smutthull, er et betydelig skritt på veien mot totalforbud mot klasevåpen. Storbritannias statsminister Gordon Brown ble konferansens "helt". Helt mot slutten brøt han med landets tidligere politikk på dette området, som eksstatsminister Tony Blair har stått for i ledtog med USA, og sluttet seg til det foreliggende avtaleutkast.

Av TERJE SKAUFJORD

Avtaalen skal endelig undertegnes i Oslo i desember, hvor arbeidet også startet. I februar 2007 var 46 land samlet i Oslo. Irland tok på seg å føre prosessen videre, og land som Peru, Østerrike og New Zealand arrangerte nye internasjonale konferanser, mens Mexico og Costa Rica, Zambia, Serbia og Belgia holdt regionale konferanser. Laos og Libanon fungerte som minerammede land, hvor bevismateriale ble hentet fram.

De fleste er overrasket over at så mange har kommet til. Som vanlig har sentrale mineland nektet plent å undertegne avtalen, blant annet USA, Kina, Russland, India og Pakistan. Men ingen av disse underskrev heller forbudet mot personellminer i 1997. Likevel anvender ikke USA antipersonellminer lenger i sine kriger. Forbudet mot landminer ble vedtatt i september 1997, og iverksatt fra 1.mars 1999. På rekordtid sank produksjonen av antipersonellminer dramatisk og handelen med slike miner, som inntil nylig var i bruk over hele kloden i store mengder, stanset bokstavelig talt opp.

Hva avtalen ikke dekker

Det er derfor all grunn til å være optimistisk når allerede 109 land er på laget. I 1997 var 122 land med på å undertegne avtalen mot bruk av antipersonellminer. I dag har over 150 land undertegnet den. For at den nye klaseammunisjon-avtalen skal kunne settes i kraft må minst 30 land ratifisere den. Det er allerede i boks.

Avtalen forbyr bruk av alle klasevåpen-typer som har vært brukt i krigshandlinger fram til nå, og at alle lagre skal destrueres,

samt at den vil sette opp et rammeverk for hvordan man skal rydde opp og bistå ofre for klaseammunisjon.

Unntatt er klasevåpen som inneholder færre enn 10 sprenglegemer, som hver for seg veier mer enn 4 kilo, som er målsøkende, har en mekanisme for selvdestruksjon og som kan deaktiveres elektronisk. Troen på at klasevåpnene faktisk skal destruere seg selv etter en bestemt tid, er ikke voldsomt utbredt. Derfor blir det en viktig kamp og utvide forbudet etter hvert, gjerne så fort blekket er tørt på denne avtalen i desember. Påstander fra produsenter av nye "smarte" klasevåpen, om at de er mye sikrere og ikke etterlater ueksploderte våpen, står heller ikke til troende.

At statsminister Gordon Brown snudde

så plutselig i forbudsspørsmålet, i strid med råd fra landets fagmilitære, kan ha sammenheng med at han fikk trumfet gjennom at en ny type klasegranater, som Storbritannia nettopp har bestilt fra den tyske produsenten GIWS, Gesellschaft für Intelligente Wirksysteme MBH, (en kontrakt på 850 millioner kroner) fortsatt skal være tillatt.

På sin hjemmeside reklamerer GIWS med hvor avansert, intelligent og smart deres ammunisjon er. Adjektivet smart går igjen i betegnelsene på de ulike våpnene. GIWS hevder å dekke det samlede behovet til det tyske forsvaret med sin *SMArt155*.

Klasebombeforbudet fører til at Norge må destruere 53.000 artillerigranater av typen M85 som har vært testet ut på Hjerkin. Disse har hatt stort innslag av blindgjengere.

Avtalen forbyr bruk av alle klasevåpen-typer som har vært brukt i krigshandlinger fram til nå, og at alle lagre skal destrueres, samt at den vil sette opp et rammeverk for hvordan man skal rydde opp og bistå ofre for klaseammunisjon.

-Nødrasjoner og klaseammunisjon som ble sluppet ut fra fly over Afghanistan høsten 2001 hadde samme farge, og skal ha blitt forvekslet. (fotoill. hentet fra Rawa.org)

Klasevåpenavtalen

Artikkel 1 slår fast at statene har blitt enige om at: Hver stat forplikter seg til aldri under noen omstendigheter å
(a) Bruke klasevåpen,
(b) Utvikle, produsere, eller på annen måte skaffe, lagre, holde tilbake, eller overføre til andre, direkte eller indirekte klasevåpen;

Slik er ordlyden i avtaletestens innledning: Statene som bidrar til denne konvensjonen er:

Dypt berørt av at sivilbefolkninger og individuelle borgere fortsetter å bære byrdene ved væpnede konflikter,

Fast bestemt på å sette en endelig stopper for lidelsene og skadene forårsaket av klasevåpen da de ble anvendt, når de ikke virker etter intensjonen eller når de er etterlatt, **Redd for at** klasevåpen-rester skal drepe eller lemleste sivile, inkludert kvinner og barn, ødelegge økonomisk og sosial utvikling, blant annet gjennom tap av livsvilkår, vanskeliggjøre rehabilitering og gjenoppbygging etter konflikt, forsinke eller umuliggjøre tilbakevending av flyktninger og internflyktninger, kan ha en negativ innvirkning på nasjonal og internasjonal fredsbygging og humanitære hjelpetiltak, og få andre alvorlige konsekvenser som kan fortsette å virke mange år etter,

Også alvorlig bekymret for at de farene som svære nasjonale lagre av klasevåpen holdt tilbake for bruk i strid og fast besluttet på å sørge for deres raske ødeleggelse,

Tror at det er nødvendig å bidra på en besluttsom, effektiv og koordinert måte for å løse problemet med klasevåpen-rester spredd rundt omkring i verden, og sørge for deres ødeleggelse,

Fast bestemt på å sørge for at alle klasevåpen-ofre får oppfylt sine rettigheter og anerkjent sin verdighet.

(Norsk folkehjelp)
 under plakaten
 "Spot the odd one out"

Hva er klasevåpen?

Klaseammunisjon	Klaseammunisjon består av en beholder (bombe, rakett, granat, dispenser) som enten slippes fra fly eller skytes opp fra bakken, og som inneholder inntil flere hundre subammunisjoner. Beholderen åpner seg i luften og sprer ut subammunisjonene over et større område.
Klasevåpen	Samme som "klaseammunisjon"
Klasebomber	Samme som "klaseammunisjon", men brukes gjerne om flylevert klaseammunisjon.
Cargoammunisjon	Betegnelsen brukes mye i den norske debatten, og referer da til klaseammunisjon som leveres i granater som skytes ut fra rørtilleri (kanoner). Det er ingen tvil om at "cargoammunisjon" er en type klaseammunisjon.
Subammunisjon	Subammunisjonene er innholdet i en klaseammunisjonsbeholder, som spres ut over et større område. Kan være fra noen få til flere hundre. Også kalt substridsdeler, bomblets, miniammunisjoner eller småbomber. Engelsk: "submunitions". Det er subammunisjoner som er ment å eksplodere når de treffer målet, som utgjør et humanitært problem. Det finnes også andre typer subammunisjoner, som inneholder f.eks røyk, lys etc. Disse er ikke et humanitært problem, og vi har ikke disse i tankene når vi snakker om klaseammunisjon. Eksempler på subammunisjoner er M85 (som Norge har) og BLU-97 (som har forårsaket store sivile lidelser i en lang rekke konflikter). Men det finnes minst 200 forskjellige typer.
Blindgjenger	En subammunisjon som ikke har eksplodert som den skal når den treffer målet sitt eller bakken, og derfor blir liggende igjen etter angrepet. En blindgjenger kan eksplodere når den blir forstyrret, og får samme effekt som en mine.

Hentet fra Norsk Folkehjelp

– Avtalen betyr at millioner av klasevåpen og sprenglegemer IKKE vil bli brukt

Grethe Østern fra Norsk Folkehjelp avsluttet konferansen i Dublin med dette innlegget på vegne av CMC, koalisjonen av land som arbeider med å få i stand forbud mot klasevåpen.

– Forhåpentlig har mange av dere sett det triste bildet på fotoutstillingen utenfor av fem alvorlig sårede små barn som står ved siden av hverandre, to jenter og tre gutter fra to til ti år. De overlevde en ulykke med subammunisjon fra en klasebombe hvor fire andre gutter ble drept.

Bildet ble tatt på samme sted i landsbyen i Laos som ulykken skjedde 17. januar i år, omtrent 50 meter fra hjemmet. Barna hadde samlet seg rundt en merkelig metallball de hadde funnet – subammunisjon fra en klasebombe. Da de berørte den, eksploderte den. Da de hørte eksplosjonen, stormet foreldrene til og fant tre gutter drept, en gutt som holdt på å dø, og fem andre skrikende barn med skader. Den to år gamle gutten overlevde fordi han var på ryggen til den større broren, som døde.

Familien tok oss til dette stedet. En av bestemødrene satt der, og gråt, begravde hendene sine i sanden ved hullet etter detonasjonen. Stålrammen som hadde holdt sprenglegemet sto fortsatt igjen i hullet, og dokumenterte at det var en BLU 26B fra en klasebombe som hadde forårsaket tragedien.

Tenk deg dette: Fire tiår etter at denne kvinnen opplevde de skånselsløse angrepene fra klasebombene under angrepene (70-tallet red.), opplever hun og familien i 2008 den skånselsløse effekten i ettertid, fra de samme klasebombene.

Jeg kan ikke tenke meg et mer passende eksempel enn dette på hvorfor klasevåpen er galt og må forbyes, og hvorfor det var av så avgjørende betydning at alle delegasjonene i Dublin til slutt la sine uenigheter til side og kollektivt sørget for en forent løsning. Vi i CMC er dypt taknemlige overfor hver enkelt av de statene som er representert her i dag, for arbeidet med å oppnå dette

– Grethe Østern fra Norsk folkehjelp og Irlands utenriksminister Micheál Martin lykkekønsker hverandre med avtaleutkastet. På bildet sees også statssekretær i forsvarsdepartementet Espen Barth Eide. Foto: Werner Andersen/Cox

resultatet. Dere bør være stolte. Det bør likeledes de mange representantene for det sivile samfunn fra hele verden som har fått dere med i en utfordrende dialog gjennom Oslo-prosessen og her i Dublin. Sammen har vi virkelig fått det til å skje.

Er det ikke utrolig at den avtalen vi har blitt enige om i dag konkret vil bety at – i tillegg til det stigma som enhver bruker vil påføre seg selv – vil klasebomber med milliarder av sprenglegemer IKKE vil bli brukt, at titalls millioner av ueksploderte miner ikke vil gjøre landjorda vår livsfarlig, og at tallløse og navnløse barn og voksne IKKE vil bli lemlestet eller drept.

Med hensyn til antall liv som potensielt vil bli reddet, kan klasevåpenforbudet vise seg å være av enda større betydning enn antipersonellmineforbudet, på grunn av de enorme mengdene med klasevåpenlagre som blir berørt.

Stor takknemlighet til Norge og spesielt ambassadør Steffen Kongstad for deres visjon og lederskap i lanseringen av dette dristige framstøtet, og til Irland og president O'Ceallaigh for å levere dette vellykkede resultatet, og i tillegg til alle land som har arrangert møter og stått støtt i sitt engasje-

ment gjennom hele prosessen.

CMC utfordrer alle land i verden til å komme til Oslo i desember for å undertegne Klasevåpen-konvensjonen og ratifisere den så fort som mulig. Vi håper i særlig grad på at land som er rammet av klasevåpen vil være blant de første statene til å signere og ratifisere avtalen. CMC-aktivister fra 61 land har ved siden av lobbyvirksomheten de siste to ukene også arbeidet med en handlingsplan for at klasevåpenkonvensjonen skal kunne settes i verk raskt. Når vi kommer hjem fra Dublin, vil de sette i gang med denne andre del av oppdraget, og jeg kan forsikre dere om at det vil skje med stor beslutsomhet. Vi har lagt et solid grunnlag disse to ukene for det harde arbeidet som ligger foran oss med å få avtalen ut til hele verden, implementere den og følge den opp.

Grete Østern avsluttet med å be Branislav Kapetanovic – tidligere soldat, minerydder og klasevåpen-overlever – å overrekke handlingsplanen for rask iverksetting av avtalen fra CMC til statssekretær Espen Barth Eide.

(Trykt med tillatelse fra Grethe Østern. Oversatt fra engelsk av red.).

Astrid Morken

Pioner i kampen mot

AV TERJE SKAUFJORD

Astrid Morken og Saifurrahman fra Afghanistankomiteen ble drept sammen med elleve afghanere da lastebilen kjørte på en landmine. Det var onsdag 20. juli 1988 på veien mellom Gardez og Jaji i Paktia-provinsen sørøst i Afghanistan. De hadde besøkt et jordbruksprosjekt, og var på vei hjemover. Veien ble regnet som ganske trygg. Blant annet hadde flere utenlandske journalister reist samme vei i dagene og ukene før, og i mujahedin-kretser ble veien regnet for trygg. Sikkerhetsspørsmålet ble nøye vurdert før de la ut på turen, og underveis fulgte de alle vanlige sikkerhetsforanstaltninger. Likevel rammet ulykken. Astrid Morken og Saifurrahman var begge 43 år.

Astrid Morken hadde blitt ansatt som koordinator og informasjonsmedarbeider for Afghanistankomiteens hovedkontor i den pakistanske grensebyen Peshawar to måneder tidligere, samtidig med plasskoordinator Arne Strand. Saifurrahman var stabsleder, fungerte som tolk, og hadde arbeidet for komiteen i drøye to år.

Astrid brukte mye av sin tid til å arbeide som journalist, og hadde på de to månedene allerede rukket å skrive mange artikler og intervjuer, samt opprettet et stort kontaktnett.

Internasjonal pioner i kampen mot miner

At nettopp Astrid skulle rammes av en landmine, var ganske paradoksalt. Hun visste mye om miner og uttalte at hun var redd for å reise i Afghanistan på grunn av dem. Kanskje nettopp derfor ble hun en av dem som med størst kraft satte minesaken på kartet, og da snakker vi ikke bare om Norge, men internasjonalt. Hun bidro sterkt til at Afghanistankomiteen, det norske utenriksdepartementet og dernest FN og det internasjonale samfunn skulle forstå omfanget og skadevirkningene av minene.

Bare noen uker før, 22. juni, hadde hun en artikkel i avisa Klassekampen hvor hun blant

annet skrev "Miner er effektive. De dreper, lemlester, skaper frykt og handlingslamelse. Sovjetstyrkene har strødd dem utover det afghanske landskapet, og vi har hørt utallige beretninger om hva det har resultert i." Astrid hadde møtt lokale ledere som slo fast at der ble flere drept av mine enn av kuler.

Astrid hadde konkret foreslått overfor Afghanistankomiteen og tilsvarende organisasjoner i Peshawar at de måtte skaffe utstyr (minesøkere), utdanne mineryddere og komme i gang med minerydding straks, etter hvert som Sovjetunionen trakk seg ut fra stadig flere områder. (På denne tiden hadde Sovjetunionen allerede forlatt Ghazni-provinsen hvor Afghanistankomiteen hadde sitt viktigste arbeid). Fem millioner miner lå der, i hovedsak sovjetiske. Mange av dem var plastikkminer som ikke kunne spores ved vanlige metallsøkere.

Ved Astrid Morkens initiativ ble den såkalte sommerfuglminen anskueliggjort som et spesielt ondsinnet drapsvåpen. Den uskyldige innbydende grønne leke-lignende plastsaken, som ble sluppet ut fra fly/helikopter og landet som en sommerfugl i gresset, drepte og lemlestet barn.

På egenhånd arbeidet Astrid og Arne Strand i Peshawar med å kartlegge hva slags mineletingsutstyr som fantes, og hva det kostet. Her måtte man komme i gang straks, og arbeidet måtte foregå både gjennom Afghanistankomiteen og andre NGOer, samt på FN-nivå.

Etter Astrids tragiske død tok Afghanistankomiteen kontakt med utenriksdepartementet, og søkte om 1 million til å kjøpe inn utstyr og starte utdanning av minesøkere. Samtidig krevde AiN at UD måtte bevilge 20 millioner til at det internasjonale samfunn, gjennom FN satte i gang med minerydding i Afghanistan fortrest mulig! Dette ble i første omgang avslått. AiN gav ikke opp, men inntok etter hvert mer rollen som pådriver og informasjonsorganisasjon for mineopplysning.

Mines Advisory Group

AiN knyttet kontakter med Rae McGrath,

Astrid Morken på journalistoppdrag i Afghanistan. Foto: Adresseavisen

og gav ham økonomisk støtte i begynnelsen slik at han fikk etablert en av de viktigste organisasjonene Mines Advisory Group. Rae McGrath er en tidligere engelsk soldat, som kom til Afghanistan for å jobbe med jordbruksprosjekter i Afghanistan i 1987. Han ble, som Astrid, helt fortvilt over skadevirkningene fra minene, og satte i gang å jobbe med saken. I 1997 delte McGrath Nobelprisen med Jody Williams og ICBL, International Campaign to Ban Landmines, som var hovedaktøren i å få gjennom forbudet mot antipersonellminer. Hans bok "Landmines – Legacy of a Conflict. A handbook for Development Workers" fra 1994 var selve klassikeren for bistandsarbeidere som ville ha innsikt i mineproblemet.

miner

I Norge tok ortopedisk kirurg og veteran i Afghanistan-arbeidet Hans Husum fatt i problematikken. Hans hovedpoeng var at liv og lemmer kan reddes hvis man har kunnskap og helsepersonell i mineområder som kan operere umiddelbart etter at minene har forvoldt skade. (*War Surgery: Field Manual* - lærebok i krigskirurgi fra 1995, *Save Lives - Save Limbs* - lærebok i prehospitalet mineskadebehandling fra 2000, og doktorgradsoppgaven *Tracks of blood : studies of trauma and trauma systems in the rural South* fra 2003).

Astrid Morken tok også opp den politiske siden av saken. Sovjetunionen var hovedansvarlig for at Afghanistan var overstrødd med miner. Fem millioner sa man den gangen. Seinere ble tallet høynet til ti millioner. Faktisk rettet Utenriksdepartementets Lasse Seim bare dager etter Astrids død, en henvendelse til Sovjetunionens ambassade i Oslo, hvor de påpekte landets spesielle ansvar for mineproblemet. Geneve-avtalen, som lå til grunn for Sovjetunionens tilbaketrekking samme år, nevnte ikke noe om miner eller sovjetisk ansvar for ødeleggelsene av landet og minst en million døde. Derfor var kampanjen for å rette søkelyset mot Sovjetunionens soleklare ansvar viktig. AiN krevde at Sovjetunionen skulle utlevere sine minekart og ta på seg ansvar for å rydde minene. Sovjetunionens siste leder Mikhail Gorbatsjov mottok Nobelprisen for å ha trukket styrkene ut av Afghanistan i 1990. AiN og mange andre organisasjoner rettet hard kritikk mot Gorbatsjov. To aktivister avbrøt hans takketale i Oslo rådhus juni 1991 (han kom ikke i desember 1990) foran alle verdens fjernsynskameraer med henvisning til minene og mineofrene.

AiN deltok aktivt i kampanjen mot landminer, som førte til forbudet mot personellminer i 1997, og AiN brukte Operasjon Dagsverk-penger fra 1996 til mineundervisning i skolene.

Journalist og koordinator

Astrid skrev spesielt for NTB, men sendte også artikler, reportasjer og intervjuer til andre aviser, sin egen Adresseavisen, hvorfra

hun hadde permisjon, Klassekampen og andre. I tillegg arbeidet Astrid med mange saker for Afghanistankomiteen. Som koordinator hadde hun blant annet ansvaret for skolestøtten. AiN støttet et femtitalls skoler i Ghazni og tre skoler i Peshawar-området. Etter at hun ble drept tok en skole i Peshawar, som Astrid hadde besøkt mange ganger, navnet Astrid Morken School. Skolen eksisterer den dag i dag med det navnet, men nå dessverre uten fast støtte utenfra.

I Astrid jobb lå også å intervju og lese rapporter fra kommandanter og andre mottakere av nødhjelp. Hun sendte mange rapporter både om dette og om den politiske og militære utviklingen i Afghanistan til AiN i de to månedene hun jobbet i Peshawar. Astrid klarte å utføre alle disse jobbene som koordinator, informasjonsmedarbeider og journalist selv om døgnet bare har 24 timer.

Klassekampen 22. juli 1988. Terje Skaufford forteller om den tragiske ulykken.

Arne Strand

Arne Strand

Foto: Terje Skaufford

Arne Strand ble ansatt samtidig som Astrid Morken i mai 1988, som plassjef. Tredveåringen fikk den tunge jobben med å skulle ordne opp så godt det lot seg gjøre etter at de to andre medarbeiderne i ledelsen for Afghanistankomiteen i Peshawar, Astrid Morken og Saifurrahman, var blitt drept av en mine, samt 11 andre afghanere.

Strand leder i dag Fredsforskningsinstituttets (PRIO) Kypros-program. I en e-post skriver han: – Den beste måten å minnes Astrid Morken og tragedien på er å tenke på hvilke positive utfall kampen mot minene har hatt, som hun var en viktig del av. Komiteen mista også andre medarbeider i ei seinere mineulykke, som også andre organisasjoner gjorde, både før og etter at minerydninga kom i gang.

Astrid Morken

Astrid Morken var 43 år da hun ble drept i Afghanistan. Hun hadde da jobbet to måneder av en ett års kontrakt med Afghanistan-komiteen som koordinator og informasjonsmedarbeider. Astrid var utdannet journalist med bakgrunn fra Morgenbladet (3 år), NRK Trøndelag (4 år), mange år i Adresseavisen og nylig avlagt studium ved Forsvarets Høgskole. Dermed var det selvsagt naturlig og ønskelig at Astrid også gjorde journalistisk arbeid.

Astrid hadde reist i Afghanistan to ganger tidligere. Sammen med fotograf Nils Toldnes reiste hun i 1985 i provinsen Paktia, hvor hun ble drept 3 år seinere. Astrid var kjent for sitt sosiale engasjement for de mindre privilegerte i samfunnet. Hun fikk også ordnet det slik at en afghaner kom til Norge og fikk operert ut en kule av øyet og red det synet ved sykehuset i Trondheim.

Les annet sted om Astrid store betydning i å få i gang den internasjonale kampanjen mot miner.

Astrid etterlot seg to voksne barn som den gang var 23 og 20 år gamle, Catharina Morken og Anders Aa Morken. Begge jobber i dag i avisa Sør-Trøndelag og bor i Skaun kommune. Han er redaktør. Til denne avisen uttaler de to forøvrig (26. mars 2008) at de synes det er riktig å sende journalister

til krigsområder for å fortelle verden hva som skjer.

Etter Astrids død opprettet Afghanistankomiteen Astrid Morkens minnefond. Pengene ble i all hovedsak brukt til utdanning for jenter, og til å sikre utdanning for barna til

Saifurrahmans familie og til livsopphold for enken. Han etterlot seg fem døtre og en sønn. To av døtrene har siden arbeidet ved den norske ambassaden i Islamabad.

Terje Skaufjord

Alle foto: Adresseavisen

Saifurrahman

Saifurrahman ble født i en liten landsby nær Baghlan by nordøst i landet i 1949. Der gikk han på skolen til og med gymnaset før han kom til Kabul og tok veterinæruddanning ved Jordbruksfakultetet ved Kabul universitet.

Under den sovjetiske invasjonen var han og familien flyktninger i Iran. Han kom til Pakistan etter at tre av hans fire brødre hadde blitt drept i krigen. Han etterlot seg fem døtre, og en sønn (yngste barn på 2 år) og enken Gul Jan.

Saifurrahman var en svært kunnskapsrik afghaner når det gjaldt afghanske forhold. Han kunne sitt fag og visste mye om jordbruk, skog og frukttrær over hele det mangfoldige Afghanistan. Han kunne også landets historie meget godt. Men vel så imponerende var hans kjennskap til afghanske slekter og stammer. Det var ikke et afghansk slektsnavn han ikke visste noe om. Nesten alltid under intervjuer med nødhjelpssøkere, kunne han utlede detaljer om slekten fra noen få spørsmål angående fødested og farsnavn til angjeldende person.

Saif, som han ble hetende, ble "vekket" av seksti- og syttitallets studentbevegelse i Afghanistan, ikke den maoistiske/sosialistiske, men den islamistiske. Som en god del andre godt utdannede afghanere den gang mente han at kampen for et mer sosialt rettferdig og moderne Afghanistan gikk gjennom nytolkning av religionen. Konservatismen i det tradisjonelle afghanske stammesamfunnet (han var pashtuner), med de uvitende og fordomsfulle mullaene i spissen, var det han aller helst ville til livs. Det var hans yndlingstema. Samfunnsendringen skulle primært skje ved en storsatsing på utdanning, skoler på alle nivåer og akademisk satsing. Men også religiøse ledere måtte få utdanning. Mulla-veldet, som han kalte det, måtte vekk.

Saif ble den første ansatte i Afghanistankomiteen utenfor Norges land. Han bygget opp kontoret i Peshawar, og bestyrte det, under norske plassjefer i to år fra 1986. Trass i sin tilhørighet til den islamistiske delen av den afghanske motstandsbevegelsen, hadde han venner og bekjente i alle leire, og ble respektert av afghanere med politisk tilhørighet blant liberale, moderate og venstreradikale. Da Sovjetunionen trakk seg ut av landet i februar 1988, og uenigheten

Saifurrahman med sitt yngste barn Aziz og venn Eivind. Foto: Elisabeth Eide

mellom mujahedin-partiene eskalerte, ble Saifurrahman mer og mer opptatt av fredsløsninger, og mindre av partiene. Saifurrahmans familie fikk etter hans død støtte fra Astrid Morkens minnefond, spesielt til utdanning for barna. Eldstedatter Mastoura gikk på 90-tallet på United World College i Fjaler i Sogn og Fjordane, og mange i Norge har holdt kontakt med familien.

Saifurrahman besøkte Norge under AiNs Afghanistanuke i mars 1987. Dagene i Nord-Norge med skigåing (Balsfjord) og besøk hos kjente i Tromsø var høydepunktene.

Matiullah og Terje Skauffjord

Matiullah:

– Den grufulle mineeksplosjonen i Paktyia var en helt forferdelig hendelse for familiene til Saifurrahman og Astrid Morken. Det var også svært vanskelig

for Afghanistankomiteen og kontoret å håndtere. Saifurrahman kom med i etableringen til AiN/NAC helt fra starten. Han følte sterk tilknytning til komiteen. Han var uerstattelig. Minnet om han lever videre hos de ansatte i NAC. Jeg og andre arbeidskolleger som kjente Saifurrahman godt, føler det samme som for 20 år siden når vi tenker tilbake. Jeg ser for meg hans sjarmerende og vennlige fjes, særlig når jeg treffer hans kone og barn. Vi kommer alltid til å savne ham, men kontoret viderefører hans arbeid. Saifurrahman og Astrid Morken vil bli husket veldig lenge.

Matiullah er innkjøpssjef ved Afghanistankomiteens kontor i Kabul, og svoger av avdøde.

Carsten Thomassen

Dagbladets **Carsten Thomassen**, som ble drept under angrepet på Serena Hotell i Kabul 14. januar i år, vil bli husket lenge for sin nyskapende kombinasjon av politisk journalistikk og utenriksjournalistikk. Hans måte var ikke å henge for tett i frakkeskjøtene på ministrene, derfor er det en skjebnens ironi at han skulle bli tatt av dage under et offisielt delegasjonsbesøk til Afghanistan. Under oppholdet hadde han andre avtaler utenfor de offisielle sirkelene, planer som dessverre ikke ble noe av. Men vi husker hans reportasjer fra året i forveien, da han oppsøkte frosne familier i Kabuls ruiner – og andre av hans velskrevne møter med vanlige folk – de som sjelden får en røst i tradisjonell krigsdekning.

Etter Carstens død ble det opprettet et minnefond som ifølge formålspargrafen skal brukes til å "nå journalister og journalistorganisasjoner som lever og virker i konfliktområder".

Pengene kan brukes til faglig utvikling (kurs, seminarer), dokumentasjonsarbeid om pressefrihet og arbeidsforhold for journalister i politiske/militære konfliktområder, eller relevante sikkerhetsformål. 11.april 2008 delte Thomassens samboer Ellen Hofsvang ut prisen for første gang til den afghanske PEN-klubben.

Carsten Thomassen vil bli husket i Afghanistan. Flere av medarbeiderne ved

Ved Carsten Thomassens grav. Avdødes samboer Ellen Hofsvang og leder av afghansk PEN Waheed Waresta. Foto: Tore Bergsaker

Afghanistankomiteens kontor i Kabul har møtt ham og arbeidet sammen med ham. Et bibliotek ved Det nasjonale instituttet for ledelse og administrasjon i Kabul er blitt oppkalt etter ham, på initiativ fra utdanningsminister Hanif Atmar. Da Afghanistans utenriksminister Dr. Dadfar Spanta besøkte Norge i april, besøkte han Carstens grav og la ned blomster.

Elisabeth Eide

Ståle Gundhus drept i 1982

27-åringen **Ståle Gundhus** ble sannsynligvis drept i kryssild i frontlinjen i Afghanistan 26. juli 1982. Gundhus var aktiv i Høyres studentforbund i Norge. Han reiste til landet som frilansjournalist, men skulle dekke den sovjetiske invasjonen for Morgenbladet.

Han skal ha sagt at han ville reise langs grensen mellom Sovjetunionen og Afghanistan til områder som ikke var besøkt tidligere av europeiske journalister og det betegnes som det «mest farefulle» i landet, skrev avisa Nationen i 1982.

Utenriksdepartementet gjorde svært lite svært seint for å finne ut hva som hadde skjedd med Gundhus.

Dagbladet, Nationen

TRIUMVARE CUM DIVIDARE – SEIRE VED Å DELE

Aksjon til støtte for Astrid Morkens skole for afghanske flyktningbarn i Peshawar i Pakistan.

Av ANN-MAGRET RØSTEN VEDAL

Onsdag 26. mars sitter jeg i lunsjpausen og blar igjennom Adresseavisen. En artikkel fanger min interesse spesielt. "Astrid Morkens skole i Peshawar: I fare for å bli nedlagt". I neste øyeblikk ringer min 8 år gamle sønn for å fortelle at han har kommet hjem, og sitter og gjør lekser. Han forteller at han har skrevet en lang fortelling om opplevelsene fra påskeferien. "Jeg fortalte at vi har vært på IKEA og kjøpt hyller til meg, jeg har vært på lekeland, jeg har fått is, jeg har vært på ski og vi har hatt masse besøk. Det var en fin påske". Han er tydelig stolt over alt han har fått fortalt. Jeg sier jeg gleder meg til å lese historien når jeg kommer hjem. Nå skal han og nabogutten kose seg og spise kanelnurrer.

Jeg tar tak i avisa en gang til og tenker i mitt stille sinn: For en grotesk verden, med grufulle kontraster. Min sønn og min 6 år gammel datter vokser opp i en verden full av muligheter. De tilhører eliten i denne verden. Å få lov til å gå på skole er en selvsagt ting. Vel, slik er det altså ikke for barna som er omtalt i artikkelen i Adresseavisen. Astrid Morkens skole for afghanske flyktningbarn i Peshawar, Pakistan står i fare for å bli nedlagt, da skolen har mistet støtten fra Norad. Afghanistankomiteen i Norge (AiN) har i en årrekke støttet skolen. Liv Kjølseth, daglig leder for AiN, opplyser at for å sikre drift ut dette skoleåret, behøver skolen kr. 50 000,-. Så det er altså ikke snakk om noen svimlende summer.

I vårt samfunn har vi i de senere år blitt svært opptatt av at vi skal ha personlig valgfrihet på alle plan i livet. Det vi nesten alltid glemmer i den sammenhengen, er at enkeltindividets valgfrihet nesten alltid må settes inn i en sammenheng. Storsamfunnet, nærmiljøet og oppvekstvilkår er avgjørende

for min valgfrihet. Valgfriheten, som jeg har en stygg tendens til å ta for gitt, er i stor grad et resultat av de rammer det norske samfunnet har skapt. Min valgfrihet kan dreie seg om "bagateller" som hvor skal vi dra på ferie i år, hvilken farge skal vi ha på sofaen, hvor mange kvadrat bad skal vi ha i det nye huset, skal vi anskaffe oss hytte eller campingvogn, skal mine barn gå på privat skole eller skal vi velge den offentlige barneskolen, hvor mange og hvilke fritidsaktiviteter skal mine barn delta i? Absurde valg, med tanke på at andre steder i verden finnes det barn som ikke får dekket sine mest grunnleggende behov, som rent vann, nok mat, tak over hodet, varme, trygghet og skolegang.

For flyktningbarna i Peshawar er frykten for å miste skolegangen nå reell. Vel, det akter jeg ikke å sitte passiv og bivåne. Jeg vil bruke min valgfrihet på å engasjere meg. Dette kan **VI** gjøre noe med. Dette kan **DU** og **JEG** forhindre skjer.

Et enkelt og lite regnestykke. For at Afghanistankomiteen skal ha mulighet til å hjelpe skolen med drift dette skoleåret, må 50 mennesker betale kr. 1 000, 100 mennesker må betale kr. 500, 500 mennesker må betale kr. 100, eller 1000 mennesker må betale kr. 50,-. Og tenk over neste gang du sender ditt barn på skolen: Det å gå på skole er noe alle barn **skal** ha rett til. Vi kan alle bidra slik at det kan bli en realitet.

Foto: Afghanistankomiteen

Ønsker du mer informasjon om aksjonen og Afghanistankomiteen sjekk nettsiden: www.afghanistan.no

Jeg ber deg vennligst, send denne oppfordringen til alle dine venner og bekjente. Fordi barna på Astrid Morkens skole fortjener å få muligheten til å gå på skole. Jeg oppfordrer deg derfor til å støtte Afghanistankomiteens hasteaksjon ved å sette inn penger på konto-nummer: 5010 056 0663. GJØR DET NÅ!

Et enkelt og lite regnestykke. For at Afghanistankomiteen skal ha mulighet til å hjelpe skolen med drift dette skoleåret, må 50 mennesker betale kr. 1 000, 100 mennesker må betale kr. 500, 500 mennesker må betale kr. 100, eller 1000 mennesker må betale kr. 50,-.

Dalende rettigheter:

Skribenter, frykt og fengsel

AV ELISABETH EIDE

I skrivende stund er skjebnen til den dødsdømte journaliststudenten Sayed Perwez Kambakhsh fremdeles uviss. Behandling av anken hans er utsatt på ubestemt tid. Denne saken og andre angrep på journalister i Afghanistan den siste tiden signaliserer at ytringsfrihet er en omstridt rettighet. Det internasjonale journalistforbundet (IFJ) signaliserer stigende bekymring, både fordi myndighetene kommer med nye sensurtiltak – og fordi journalister blir fengslet og angrepet fysisk. Gapet mellom den pent formulerte lovparagraf 34 om ytringsfrihet – og virkeligheten slik den fortoner seg fra redaksjonsrom og fengselceller, øker.

Journalister og kvinneverettigheter

For tiden er fire afghanske journalister fengslet. Kambakhsh er anklaget for å ha lastet ned en artikkel som er kritisk til kvinnesynet i Islam og ble for det dømt til døden i en parodi av en rettssak i Mazar-i-Sharif 22. januar i år. Ghows Zelmay, tidligere journalist og talsmann for høyesterettsjustitiarius, ble arrestert i november i fjor og anklaget for å ha publisert en dari-oversettelse av Koranen. Ifølge islamsk lov er dette en kriminell handling.

Denne saken rører ved noe av grunnlaget for problemene: I Afghanistan står strenge tolkninger av islamsk lov opp mot et mer moderne lovverk og liberale tolkninger. For tiden er de sistnevnte under press. Zelmay er ennå ikke tiltalt, men holdes fengslet. Ifølge afghanske journalistorganisasjoner tilbringer han tiden i en mørk celle med mange andre fanger, også kriminelle – og har ikke adgang til skrivesaker eller bøker.

En tredje journalist og redaktør av tidskriftet Haqq-e-Zan (Kvinneres rettigheter), Ali Mohaqeq Nasab, ble fengslet i 2005 for å ha skrevet at det ikke skulle være kriminelt å konvertere fra Islam. Bak arrestasjonen lå også anklager om at han hadde forsvart kvinners rettigheter på utilbørlig vis. Ved hjelp av nasjonalt og internasjonalt press ble han satt fri. Men i år ble han på nytt arrestert og fengslet, denne gangen i den

religiøse byen Qum i Iran. Han ble løslatt i begynnelsen av juni. Nasab er en religiøs akademiker, og det er verdt å merke seg at både Kambakhsh og Nasab ble anklaget for handlinger som har med fortolkning av kvinners rettigheter å gjøre. En annen skribent satiriker Dr. Khalil Narmqoi, ble nylig fengslet for å ha kritisert regjeringens ansettelsespolitikk i et leserbrev. Påstanden er på ett års fengsel.

Fengslet av USA

Den fjerde journalisten, 22 år gamle Jawed Ahmad, som arbeidet for kanadisk TV (CTV) har vært fengslet uten tiltale siden 2. september i fjor. Det spesielle er at han holdes fanget av amerikanske militærstyrker; etter sigende fordi han hadde kontakt med Talibanledere og var i besittelse av en video med Talibanmateriale da han ble tatt.

IFJ minner i en uttalelse USA-kommandoen om at det ikke er ulovlig for journalister å ha kontakt med flere sider når de opererer i et konfliktområde. På den annen side har forslaget til ny presselov i Afghanistan punkter som forbyr journalister å rapportere på en måte som truer "nasjonale interesser", og som med andre paragrafer er dette punktet gjenstand for fortolkning.

Tjue år siden Majrooh

For dem som blir fengslet er det ennå håp. Men flere har måttet bøte med livet, og ingen av drapsmennene er arrestert eller dømt for ugjerningene. Dette er ikke et nytt fenomen. For tjue år siden, våren 1988, ble forfatteren og redaktøren Bahauddin Majrooh skutt på trammen av sitt eget hjem i Peshawar, Pakistan. Han var sosiolog og liberaler. Han støttet kong Zahir Shah som et alternativ til mujahedinlederne med tanke på et framtidig Afghanistan fritt for sovjetisk okkupasjon. Et slikt Afghanistan skulle han ikke få oppleve. Etter at han hadde offentliggjort en undersøkelse både blant afghanere i hjemlandet og i eksil i Pakistan som viste at svært mange hadde tro på kon-

Fra demonstrasjon til støtte for Sayed Perwez Kambakhsh. Foto: Scanpix

gealternativet, mottok han harsk kritikk. Og til slutt møtte han døden, der han gjestfritt åpnet sin dør for drapsmannen som banket på. Denne mannen ble aldri funnet. Men etter drapet på Majrooh, som her i Norge er kjent for å ha skrevet romanen "Egomonsteret" (Pax 2006), samlet en rekke NGOer seg til et møte for å markere sin avsky mot handlingen. Tilsvarende modige initiativer til møter som markerer tydelig protest finner kanskje sted også i dag når skribenter blir drept, men de er mindre utadvendte. Journalister og andre intellektuelle er redde og heller ikke alltid enige seg imellom.

Kvinnelige journalister

IFJ forteller med en viss optimisme at det afghanske uavhengige journalistforbundet (AIJA) nylig holdt seminar i Asadabad, Kunar, med temaet kvinner og medier, og at tolv av 28 deltakere var kvinnelige journalister. Det var første gang et slikt kurs fant sted i en såpass avsidesliggende region.

Men i fjor ble to kvinnelige journalister drept i løpet av kort tid. Zakia Zaki (35), eier av en radiostasjon i Parwan-provinsen, ble skutt med sin 20 måneder gamle sønn som vitne, bare få dager etter at den kvinnelige TV-nyhetsoppleseren Shakiba Sanga, ble drept. Skutt hun også, angivelig av slektninger som ikke likte at hun arbeidet som journalist. I april i år ble hjemmet til en kvinnelig radiojournalist – Khadija Ahadi – i Heratprovinsen angrepet med raketter. Ahadi er assisterende redaktør i Radio

Ytringsfrihet i teori og praksis:

Kan man kritisere afghanske ideologien i landet?

Faryad, ansvarlig for to programmer der folk i maktposisjoner blir bedt om å svare på klager fra publikum. Hun oppgir til AIJA at hun før angrepet hadde mottatt flere anonyme telefoner der hun ble bedt om å slutte i jobben av folk som tydeligvis mener at kvinner ikke kan jobbe sammen med menn.

Hvem vinner?

AIJA er dypt bekymret for fremtiden. De ser for seg at regjeringen i stigende grad vil bøye av for krav fra konservative elementer som vil undergrave ytringsfriheten på en rekke punkter. Et av slagene har stått om retten til å sende indiske såpeoperaer på TV-kanalene. Disse er enormt populære blant afghanere, som er vant til Bollywood-produksjoner gjennom flere tiår. Hittil har tre av fire Kabul-baserte kanaler som sendte disse seriene bøyde av, og tatt dem av luften. Men Tolo TV – den mest frittalende kanalen – har ikke gitt etter ennå.

Ikke bare journalister

Også forfattere er under press. I 2005 ble den unge poeten Nadia Anjuman drept, angivelig av mannen sin, i Herat. I begynnelsen av april i år unngikk en av Afghanistans aller mest kjente forfattere, Rahnavard Zariab, et attentat fordi han hadde årvåkne naboer. Han har skrevet en rekke novellesamlinger og deltar i den offentlige debatten med artikler. Som de andre som er truet, dreier anklagene også her seg om at han skal være "anti-islam". Den afghanske grunnloven, som garanterer pressefrihet og likestilling, har andre paragrafer som viser til at ingen handlinger må være i strid med Islam. Om det fortsatt skal være de mest konservative kreftene både i regjering og parlament som har definisjonmakten og bestemmer hva som strider mot Islam, kan forholdene gradvis bli mer like slik de var under Taliban. □

AV AHMAD Y. GHULAMI

Ytringsfrihet innebærer at borgerne har rett til å gi uttrykk for sine meninger uten frykt for noen form for straff. I følge demokratiteorier bør borgere av et samfunn ha muligheten til å kunne kritisere myndighetene, regimet, den sosioøkonomiske ordenen eller den framherskende ideologien i samfunnet uten frykt for represalier. Disse er noe som tas så å si for gitt i den moderne verden.

Før året 2001 var Afghanistan kjent som et land uten "lyd og bilde" når det gjaldt massemedia. Bortsett fra Shariat Radio og Shariatavisen fantes det ikke noe andre avis, radio eller TV under Taliban. Men med regimets fall skjedde det betydelige forandringer innen massemedia og ytringsfrihet. Afghanske intellektuelle og journalister benyttet anledningen og opprettet flere selvstendige aviser, tidsskrifter, private radio og fjernsynskanaler. I følge BBC finnes det til sammen i dag over 500 aviser, tidsskrifter, internett sider og radio og TV kanaler i Afghanistan (1).

Til tross for trusler og den upassende behandlingen som enkelte av journalister møtes med enten fra myndighetene eller motstandere av styresmaktene (Taliban), synes det som om situasjonen for presse- og ytringsfrihet er blitt atskillig mye bedre enn det var før 2001. Afghanske myndigheter med president Hamed Karzai i spissen har bestandig skrytt av omfanget av frie medier, og har uttrykt sin glede og støtte til eksistensen av ytringsfrihet og pressefrihet i landet. *"Ytringsfriheten i Afghanistan er unik i regional målestokk, og det er kanskje i India hvor pressefriheten kan være på det nivå som vi har i vårt land. Men mange av våre naboland er ikke i stand til å konkurrere med Afghanistan når det gjelder presse- og ytringsfrihet"* (1)

Men slike støtteerklæringer og respekt for presse- og ytringsfrihet har ved flere anledninger åpenlyst blitt undergravd av oppførselen til enkelte individer som har høy rank i makthierarkiet. Som eksempel kan vi nevne tre saker som har fått relativ stor internasjo-

"Silent citizens may be perfect subjects for an authoritarian ruler; they would be a disaster for democracy"

(Dahl 2000:97).

nal oppmerksomhet, og som kan regnes som et tilbakeslag for det ustabile demokratiet i Afghanistan.

Tolo tv

Politiaksjonen mot den populære tv-kanalen Tolo i 2007 etter ordre fra sjefen for landets domstoler, Abdul Jabar Sabet, kan være et godt eksempel på hvor sårbare kan presse- og ytringsfrihet være i et krigsherjet land som Afghanistan. Bakgrunnen for aksjonen i følge BBC var at Sabet hadde blitt "feil referert" av ansatte i kanalen, noe Tolo benektet (2). Politiet hadde raidet tv-stasjonen og arrestert flere av personalet i den populære fjernsynskanalen. Dette indikerer et klart brudd på prinsippene om presse- og ytringsfrihet, og kan dermed betraktes som en udemokratisk handling.

Arrestasjonen av Mohaqiq Nasab, redaktøren i "Huquq-e Zan" (Magasinet for kvinners rettigheter) i oktober 2005 er et annet eksempel på at det finnes krefter som ønsker å begrense presse- og ytringsfrihet i Afghanistan. Magasinets redaktør hadde stilt spørsmål ved den strenge straffen for utroskap og tyveri krevd av den mest konservative tolkningen av islamsk lov (3). Som følge av det ble han arrestert av afghanske sikkerhetsstyrke og anklaget for blasfemi (4). Men Mohaqiq Nasab selv avviste påstanden og hadde sagt at han ville gjerne forsvare seg i en uavhengig og nøytral domstol.

Mohaqiq Nasab ble først dømt til to års fengsel etter at en domstol i Kabul konkluderte med at flere artikler i Huqiq-e Zan som kommer ut en gang i måneden var anti-islamske (ibid). Denne dommen førte til sterke reaksjoner både i og land utenfor Afghanistan. *"He wrote what he had the right to write according to Afghan law and press freedom and freedom of expression"* sa lederen for Det afghanske uavhengige

myndigheter eller den framherskende

Hva kan du gjøre?
AiN er en medlemsstyrt organisasjon og du kan engasjere deg i AiNs arbeid
Bli medlem!
Du får medlemsbladet Afghanistan-Nytt 2 ganger i året.
Send en e-post til info@afghanistan.no eller ring tlf. 22 98 93 16

Ytringsfrighet i Afghanistan

© UNESCO / Mamascher

Solidaritet med afghanske journalister!

For mer informasjon kontakt oss:
Afghanistankomiteen i Norge (AiN)
Osterhaugst. 27
0187 Oslo
Telefon: 22 98 93 16
e-post: info@afghanistan.no

AiN er en solidaritets- og bistandsorganisasjon med formål å støtte det afghanske folket til selvstendighet og utvikling. AiN er selvstendig, tverrpolitisisk og livssynsnesjig nøytral medlemsorganisasjon.

AiN www.afghanistan.no

journalistforbundet, Rahimullah Samander (4). Etter kontinuerlig press fra utenlandske og afghanske journalist- og menneskerettsorganisasjoner beordret president Hamed Karzai Mohaqiq Nasab løslatt.

Tross at Mohaqiq Nasab ble løslatt bare noen få uker etter dommen, viser retten mot han at situasjonen for presse- og ytringsfrighet er langt fra så "unik" som presidenten i Afghanistan hadde hevdet.

Kambakhsh-saken

Et tredje eksempel som kan tjene vårt formål er dødsdommen mot den unge afghanske journaliststudenten i Mazar-i-Sharif i Nord-Afghanistan. S. Parwez Kambakhsh (23) ble i januar 2008 dødsdømt av en lokal domstol i Mazare Sharif. "Forbrytelsen" som 23-åringen ble dømt for, er sagt å være nedlasting og distribusjon av en islamkritisk artikkel på Internett. Dødsdommen ble imidlertid sterkt kritisert av både nasjonale og internasjonale menneskerettsorganisasjoner, det sivile samfunnet i Afghanistan, journalister og enkeltindivider. Kritikerne beskyldte afghanske påtalemyndighet for ikke å ha gitt den unge studenten muligheten til å ha en forsvarsadvokat som kunne forsvare ham mot anklagene. Oppmerksomheten rundt denne saken, og det betydelige presset fra

nasjonale og internasjonale aktører førte til at dødsdommen ble stoppet, inntil videre. Men Kambakhsh sitter fortsatt i fengsel når dette skrives.

Vi bare spekulere på utfallet. Løslatelse? Ny saksbehandling etter en eventuell "tilgivelse" fra landets president? Presidenten er gitt denne myndigheten av den afghanske grunnloven. Ved en eventuell benådning vil det trolig ta litt tid før 23-åringen kan komme ut av fengsel. Dette for å ikke irritere de konservative kreftene i landet samt å sende et signal til det internasjonale samfunn om at man ikke alltid aksepterer å bøye av for eksternt press. De konservative kreftene som finnes innad i makthierarkiet ser seg ikke tjent med et demokratisk samfunn hvor det skal være rom for å kunne uttrykke seg fritt. Som følge av de konservatives oppførsel og handling, har landets president ved flere anledninger blitt møtt med sterke kritikk både av afghanske og internasjonale menneskerettsorganisasjoner for å ikke gjøre noe med disse.

En ting synes å ha blitt uaktuell, og det er dødsdommen. Erfaringene viser at press fra det internasjonale samfunn, spesielt fra EU og USA er effektivt. Dermed er det viktig at også Norge som er en betydelig bistandsgiver, fortsatt engasjerer seg i denne saken

Solidaritet med afghanske journalister

Gjennom en av de mest liberale medielovene i regionen garanterer den afghanske regjeringen offisielt ytrings- og pressefrihet. Likevel er Afghanistan et farlig land å være journalist i.

Over hele landet blir kritiske journalister angrepet av ulike grupper som ikke setter pris på arbeidet deres. Truslene kommer fra krigsherrer, myndighetene, politiet, Taliban, konservative krefter, og til og med utenlandske styrker.

Bare det siste året har fire journalister omkommet. To av dem, Zakia Zaki og Shokiba Sanga Amaaj, ble likvidert. I samme periode ble 38 pressemedarbeidere skadet, truet eller trakassert, og 20 journalister ble fengslet, anklaget eller bortført av sikkerhetsstyrker eller Taliban.

Også utenlandske styrker har forsøkt å hindre journalister i å rapportere om krigshandlinger som rammer sivile, fordi de frykter den negative effekten dette har på folkeopinionen.

Dette er svært alvorlig, og vi oppfordrer norske myndigheter til å anmode sine allierte snarest om å respektere ytringsfrigheten, som også er nedfelt i Afghanistans grunnlov.

Vi oppfordrer videre afghanske myndigheter til å verne om den afghanske grunnloven, og at de pålegger politiet å beskytte journalister.

Uttalelse fra Afghanistankomiteens landsmøte 31. mai 2008

og legger press på styresmaktene i Kabul for at den unge studenten får en rettfærdig rettsbehandling. □

Kilde 1: BBCPersian2006: afghanske medier fem år etter Bonn-avtalen, s.1.

Kilde 2: BBC 2007:"Row over Afghan Tv station raid"

Kilde 3: BBC 2005:"Editor is arrested in Afghanistan"

Kilde 4: BBC 2005:"Jail term for Afghan journalist".

Seminar:

Ytringsfrihet under press

Motsetninger i hvordan ytringsfrihetssituasjonen beskrives fra offisielt afghansk hold, og fra sivilsamfunnets representant var tydelig da Afghanistans ambassadør til Norge, Jawed Ludin, og leder for Afghansk P.E.N. Waheed Warasta, møttes til seminar og debatt.

Av LIV KJØLSETH

Strålende sommervær til tross, omlag 40 tilhørere møtte frem til seminar om ytringsfrihet i Afghanistan på litteraturhuset i Oslo fredag 30. mai. "Hva er de største utfordringene for ytringsfrihet i Afghanistan i dag?" var spørsmålet arrangørene AiN og Norsk P.E.N. ønsket belyst.

– Da jeg begynte mitt arbeid som kommunikasjonsdirektør og pressetalsmann for president Hamid Karzai i 2003 var det overhode ingen kultur for åpenhet i statsadministrasjonen i Afghanistan, sa Jawed Ludin, som i nøyaktig ett år har vært Afghanistans ambassadør til Norge. – Det fantes ingen kapasitet når det gjaldt mediearbeid. – Mitt arbeid besto i å etablere en åpenhet som aldri tidligere hadde eksistert, ved blant annet å avholde regelmessige pressekonferanser for å informere om regjeringens arbeid. – Afghanistan har nå den mest liberale ytringsfrihetssituasjonen i hele regionen. Dette er intet mer enn historisk for et land som har opplevd så rigid kontroll over tale, tanke og tro som under Taliban. Ambassadør Ludin erkjenner imidlertid at det fortsatt er en vei å gå for et samfunn i stor utvikling, og advarer mot at ytringsfrihet blir religion. – Som i resten av verden er det nødvendig å ha pragmatisk håndtering av friheter. Friheten stopper der sikkerhetsproblemene begynner. Slik ambassadør Ludin ser det, er dette en av de største utfordringene for ytringsfrihet i Afghanistan.

Leder for afghansk P.E.N, poeten og journalisten Waheed Warasta samtykket i at ytringsfriheten har bedre kår enn i nabolandene, gjennom grunnlovsværn og en i

–Hvorfor er president Karzai så passiv? spør Waheed Warasta, leder av afghansk PEN. (Foto: Terje Skaufjord)

utgangspunktet liberal medielov. På den annen side påpeker han motsetningsforhold som oppstår fordi grunnloven også har en paragraf som fastsetter at ingen lov kan stå i motsetning til Islam. – Ingen har rett til å krenke/fornærme islam, men det er ingen definisjon av hva islam er og ikke er. Dette skaper et rom for å begrense ytringsfrihet med henvisning til Islam som benyttes flittig av ytringsfrihetens fiender sier Warasta. Han illustrerer problemet gjennom et eksempel; Et kvinneblad med navnet "Marjan" så seg nødt til å benytte undertittelen islamsk for å unngå beskyldninger om å være fiendtlig til islam fordi "Marjan" stammer fra det kristne navnet Maria. Warasta påpeker at slike "forhåndsregler" fremstår som latterlige, men at det er et uttrykk for hvor urolige mediefolk er for å bli rammet av beskyldninger om å være "anti-islam".

Warasta føler seg langt fra trygg når det gjelder ytringsfrihetens grunnlovsværn. Ytringsfriheten er ikke institusjonelt befestet, og hvordan den praktiseres avhenger av enkeltpersoner både i regionene og i depar-

tementene. Dersom lederne er konservativt innstilt får dette stor betydning for hvordan ytringsfriheten håndheves. – Vi ser tydelig hvordan dette gjør utslag når det gjelder ministeren for kultur og ungdom, Abdul Karim Khoram som tilhører kretsen til Gulbuddin Hekmatyar lederen for Hezb-e Islami. Han benytter grunnlovens mulighetsrom til å begrense ytringsfriheten med henvisning til at krenking av islam, blant annet gjennom forbud mot å vise Pakistanske såpeserier på Tolo-TV. Warasta mener dette er et indirekte angrep mot den anerkjente frie mediekanalen Tolo-TV, som har markert seg som en sterk kritiker av regjeringen deriblant minister Abdul Karim Khoram. At Khoram i tillegg har uttalt at ytringsfriheten er noe som vesten har brakt med seg – og som ikke hører hjemme i Afghanistan viser hvilke krefter som rår grunnen i landet avslutter en bekymret Waheed Warasta. – Hvorfor er president Karzai så passiv i forhold til det press ytringsfriheten settes under av hans egne regjeringskollegaer, spør Waheed Warasta. □

Synne Holan har evaluert helseprosjekter i Jalalbad:

– Utdanning av jordmødre er en sikker investering i bedre helsestell på landsbygda

SYNNE HOLAN INTERVJUET AV TERJE SKAUFJORD

I 14 dager i november 2007 oppholdt jordmor og høyskolelektor (Vestfold) Synne Holan seg i Jalalabad, hovedstaden i Nangarhar-provinsen i østlige Afghanistan, for å evaluere to av Afghanistankomiteens prosjekter. Oppdragsgiver var Fokus, Forum for kvinner og utviklingsspørsmål, som finansierer prosjektene. Det dreide seg om Hewad-klinikken som har fått støtte fra AiN gjennom Norad fra 1997 til 2005, og fra Fokus fra og med 2006. Det andre prosjektet er Jordmorutdanningsprogrammet som har vært drevet med støtte fra Fokus siden 2002. Rapportens konklusjon er positiv. Holan roser samarbeidet med NAC, og spesielt sine to kvinnelige medarbeidere under evalueringen, doktor Rabia Sadat fra helseministeriet og tolken Arghawan Akbari, som jobber i en sveitsisk organisasjon. De utgjorde et godt team, som fikk jobbet seriøst og grundig med intervjuer og undersøkelser.

På bakgrunn av evalueringsrapporten har ANytt stilt Synne Holan noen spørsmål:

– Dere anbefaler at Hewad-klinikken fortsatt skal motta støtte, selv om det er flere kritiske punkter i evalueringen?

– Klinikkenes ledelse har kanskje vært litt halvhartet til de nye statlige helseplanene, og kunne nok godt tenke seg å holde på som før. Før var det sånn at statlig system knapt fungerte. Det gav stor frihet til de enkelte NGOer i hvordan de ville drive sitt tilbud, på godt og vondt. Mange helsetiltak ble startet av driftige folk med ideer og tanker om å få til noe. Men nå kan ikke lenger NGOer holde på som de vil. Hele Afghanistan er nå organisert i helsesektorer med tre nivåer fra landsbyer via distrikter til provins- og regionnivå. Alle foretak må inn i dette systemet. Hewad-klinikken har holdt på sin gamle modell (kaller seg fortsatt mor/barn-klinikk, selv om kravet nå er at den klinikk skal nå ut til alle i et distrikt, red.), som nå ikke lenger er godkjent. Også de må inkorporeres. Hovedankepunktet har vært at de bare har hatt åpent 5 timer om dagen,

og det er litt meningsløst når de også har laget en fødestue på klinikken, mens nasjonale helseplaner krever at åpnings-tiden er 24 timer.

– Men er de villige til å innordne seg i det nye systemet?

– Ja, jeg var nettopp i Afghanistan på et annet evalueringsoppdrag, og da fikk jeg høre at de var i gang. Klinikkenes ledelse stilte seg positivt til mange av endringene, men det viktigste var at NAC (Afghanistankomiteen) har tatt dette på alvor. Nå er det heller ikke slik at arbeidet ved klinikken har vært uten samarbeid og kontroll fra Ministry of Public Health. To kvinner på klinikken arbeider for eksempel med tuberkulose-bekjemping, som lønnes av helseministeriet. Hewad-klinikken bør fortsette å få støtte fordi den representerer et viktig lokalt tilbud, og vil bety enda mer med økt åpningstid.

Synne Holan til fjells i Nangarhar-provinsen.
Foto: Synne Holan

Synne Holan blant jordmorstudentene.

– Er vurderingen av jordmorutdanningen bare positiv?

– Ja, det er et veldig viktig prosjekt. Utdanningen har mange viktige komponenter som går langt utover det å ta i mot fødende barn, det er kvinnehelse og folkehelse. For det første er det en meget solid utdanning for kvinner, enten det er 18 måneder eller to år. De går inn i en bra jobb. De mottar lønn. Alle jordmødre får i dag jobb. De utdanner hele familien sin i helsespørsmål og de har stor betydning i lokalmiljøet. Disse kvinnene gir viktig og god helsehjelp. Det samme gjelder råd til familieplanlegging. I områder hvor mange menn ikke har lønnet arbeid gir det kvinnene en enda viktigere posisjon. De blir et eksempel for andre unge kvinner og familiene om at utdanning lønner seg på mange vis.

På verdenstoppen i mødre- og spedbarnsdødelighet

– Hva med satsingen på de tradisjonelle jordmødrene, *daiaene*?

– Gjennom mange år nå har utallige organisasjoner jobbet for å få ned de skremmende tallene over mødre- og spedbarnsdødelighet i land som Afghanistan. Blant annet har man forsøkt å endre på denne statistikken ved å arbeide gjennom de tradisjonelle

Det som viser seg å ha en effekt er godt utdannede jordmødre som har kunnskap nok til å skjønne og forutse problemene som vil oppstå, og innflytelse nok til å få sendt den gravide til behandling i tide.

jordmødrene. Ved å rette oppmerksomheten mot dem (Traditional Birth Attendance) og gi den trening og mer utdanning har man håpet på at situasjonen skulle forbedre seg. Men det har ikke skjedd. Dødeligheten har holdt seg. Det er et komplekst problem som har med utdanningsnivå hos kvinner, generell helsestilstand, alder ved første graviditet og mange andre samfunnsmessige forhold. Men WHO, UNICEF og andre organisasjoner har oppsummert dette problemområdet og har en parole: "Skilled birth attendance at every birth". Det som viser seg å ha en effekt er godt utdannede jordmødre som har kunnskap nok til å skjønne og forutse problemene som vil oppstå, og innflytelse nok til å få sendt den gravide til behandling i tide. Det har de tradisjonelle jordmødrene ingen forutsetninger for. Nå har Afghanistan gode og gjennomførbare jordmorutdanninger som er et eksempel for andre fattige land som Bangladesh, Pakistan og andre.

– Så det er ut med daiaene?

– Nei, man motarbeider ikke daiaene. De tradisjonelle jordmødrene ivaretas. Det er tross alt de som mottar de fleste barn i Afghanistan og slik vil det være i mange år framover. De av dem som kan lese og skrive, det er faktisk en del, får forrang på jordmorutdanningen på 18 måneder. De andre blir ansatt i det offentlige systemet som helsearbeidere på landsbynivå.

– Det er fortsatt langt fram?

– Fortsatt er det jordmorutdanning i bare 19 av 34 provinser. Jeg var i Daikondi nylig hvor det for eksempel ikke er jordmorutdanning. Så det er langt fram. Men det begynner å merkes. I 2002 var det knapt 500 jordmødre og i 2007 var det 1990 utdannede jordmødre. I mange av landsbyene rundt Jalalabad er det jordmødre. Det fine med jordmødre er at de helst vil bo i landsbyen sin, sammen med familien. De vil ikke flytte, og dermed er hver utdannet jordmor en sikker investering i bedre helsestell for landsbygda. Med sine to års utdanning (eller 18 måneder) utgjør de en veldig god helsehjelp, understreker Holan nok en gang, og fortsetter: – Med

Førsteårstudentene sitter i dyp konsentrasjon. Mai måned er eksamenstid også i Afghanistan. Foto: Sandra Petersen

legene er det nesten omvendt. Utdanningen tar 5-6 år. Men legene i Afghanistan er som legene i Norge og resten av verden, de flytter til de store byene. Landsbygda får liten nytte av dem.

Jordmorforening

Afghanistan har en aktiv jordmorforening som ledes av sterke og kloke kvinner. Synne traff lederen, Pashtoon, som hadde lang erfaring og kjente godt til internasjonale standarder for utdanning og jordmorfag. Foreningen har et godt og ambisiøst program og er aktive med i kvalitetssikringen av de nye utdanningene. De har også fått en nølende legeförening med på felles fagmøter. – Noe er likt seg uansett hvor i verden man er, sier Synne.

Synne Holan har vært flere ganger i Afghanistan, og er svært glad i landet. Hun holder nå på med å skrive ferdig en ny evalueringsrapport for en annen organisasjon etter nok en reise i landet nylig.

Kvinner og helse i Afghanistan:

Krig, konflikter, omfattende miljøproblemer og dyp fattigdom rammer kvinner og barns helse hardt. Gjennomsnittsalderen til en Afghansk kvinne er ca. 45 år. Særlig stor er risikoen for å dø i forbindelse med alvorlige svangerskaps- og fødselskomplikasjoner. Per 100.000 fødsler dør 1600 kvinner. 80 % av disse kunne vært unngått med riktig bistand. Siden 2002 er det etablert landsomfattende helsestilbud. Undersøkelser viser positive resultater, men spedbarns- og mødredødeligheten er fortsatt blant de høyeste i verden.

Jordmorskolen i Jalalabad:

Engasjerte studenter og lærere

Fra 29. april til 10. mai besøkte avtroppende styreleder Eva Søvre og påtroppende daglig leder Sandra Petersen i Afghanistankomiteen i Norge, Afghanistan. De besøkte blant annet byen Jalalabad og jordmorskolen, som AiN gjennom midler fra FOKUS, har støttet siden 2002.

Spente lærere og elever venter på gjester fra Norge. Fnising høres fra klasserommet til andreårsstudentene som sitter i gruppearbeid. I rommet ved siden av sitter førsteårsstudentene i stillhet på rad og rekke – det er eksamensdag og krever dyp konsentrasjon.

TEKST OG FOTO: SANDRA PETERSEN

Sårt behov

Studentene ved jordmorutdannelsen til *Vitenskaplig institutt for helse* er blant de heldige som ikke bare vil få seg arbeid etter endte studier, men vil få seg et yrke det står respekt av i det afghanske samfunnet, og som er det er et sårt behov for. Afghanistan er det landet i verden med høyest mødre- og barnedødelighet. – Bare ved å utdanne flere jordmødre kan afghanerne selv redusere den ekstremt høye mødre- og barnedødeligheten i landet vårt, sier jordmorlærer Ghotia. Mens hun underviser er de to barna hennes på ett og tre år i skolens egen barnehage.

Stor betydning

Det anslås at det finnes 2000 jordmødre i Afghanistan i dag. Afghanistankomiteen i Norge har støttet jordmorstudiet i Jalalabad siden 2002 og siden den gang har 196 studenter blitt uteksaminert. – I desember i år blir nye 23 studenter uteksaminert, sier Dr. Shinwari, direktør for Det vitenskapelige instituttet i Jalalabad. Dette betyr at over ti prosent av jordmødrene i Afghanistan er uteksaminert ved dette studiet. Dr. Shinwari er optimistisk og svært stolt over skolens studenter og lærere. – Vi har moderne utstyr, underviser med ulike pedagogiske metoder noe som ikke har vært vanlig her i Afghanistan tidligere. Han opplever et positivt miljø med svært engasjerte lærere og elever.

Ønsker utveksling

Vi vil gjerne ha kontakt med norske jordmødre og ikke minst besøke Norge, er beskjeden som ønskes formidlet til Norge. Lærere og elever har tilgang til PC og Internett, så internettkontakt er også noe de gjerne kunne

– Undervisningen her skjer med moderne pedagogiske metoder og gruppearbeid er en av dem, sier direktør Dr. Shinwari. På bildet: Andreårs studenter i diskusjon.

tenke seg. Skolen har en kanadisk lærer som gir ukentlig engelskundervisning til elever og lærere. Dette styrker fremtidige muligheter for både kunnskapsutveksling og fysisk utveksling over landegrensen.

Flere plasser

– Vi har plass til flere elever og har tilgjengelige lærerressurser. Vårt ønske er å få nok støtte til å kunne doble antall førsteårsstu-

denter neste år, slik at vi kan ha totalt 75 studenter, sier direktøren. De første årene var det vanskelig å rekruttere jenter til studiene, ikke minst fordi avstand og sikkerhetssituasjonen gjør det nødvendig å bo på skolens internat. Dette var til å begynne med vanskelig å akseptere for mange familier, men nå er det rift om plassene og mange ønsker å sende døtrene sine til skolen. □

Afghanistankomiteens i Norges (AiNs) arbeid med jordmødre:

Afghanistankomiteen i Norge samarbeider med Helseministeriet i Afghanistan og har støttet utdanning av jordmødre ved Vitenskaplig Institutt for helse i Jalalabad siden 2002. Studiene er toårige og hvert år trenes 50 studenter med moderne utstyr og med godt kvalifiserte lærere. Studentene lærer engelsk og data i tillegg.

Kunstkort for Afghanistan!

Kjøp kunstkort til glede for deg selv og dine venner.

Billedkunstneren Christine Pramm har latt seg inspirere av vårt arbeid og laget delikate kort til inntekt for våre prosjekter i Afghanistan.

Kort 14x14 cm
når brettet. Selges
i pakker á 10 stk
med konvolutt

Bestilling:

Send bestilling, navn og adresse til
ain@afghanistan.no

eller

Afghanistankomiteen
Osterhaugsgt 27
0183 Oslo

Merk bestilling med:

10 stk "Miljø" kr. 200,-
10 stk "Helse" kr. 200,-
10 stk "Utdanning" kr. 200,-
10 stk assortert kr. 200,-
30 kort kr. 500,-

Tillegg for Porto

